

PALVELEVA YHTEISÖ

2015-
2018

Hankkeen loppuraportti

Raportin laatija: Miia Tiilikainen, hanketyöntekijä

Hankkeen hallinnoija: Eskolan Kyläyhdistys ry

Palveleva Yhteisö -hanke, hankkeen numero 9146

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisälllys

1. VANKKA TAUSTA, VAHVA TAHTO	3
2. NELJÄ LAAJAA PÄÄTAVOITETTA.....	3
3. TOTEUTUS	5
3.1. Eskolan kylän lähipalveluiden kehittäminen	5
3.1.1. Hyvinvointikyselyt.....	5
3.1.2. Elinikäinen oppiminen	6
3.1.3. Kyläkirjaston kehittäminen.....	7
3.1.4. Kuntouttava työtoiminta	7
3.1.5. Kyläpalvelutoimiston perustaminen ja toiminnan kehittäminen.....	8
3.1.6. Postipalvelujen kehittäminen	8
3.1.7. Sähköisten palvelujen kehittäminen	8
3.1.8. Muiden lähipalveluiden kehittämistä	9
3.2. Kyläpalveluiden opastuskeskus.....	11
3.2.1. Kokemuksia, yllätyksiä ja yhteistyötä	11
3.2.2. Paljon valmista, vielä enemmän tulossa	11
3.2.3. Osaksi kylän palvelutoimintaa – rahoitusta ja yhteistyökumppaneita myös muualta	12
3.3. Green Care -innovaatiokylä	12
3.3.1. Green Care Eskolan Kyläpalvelu Oy:ssä	13
3.3.2. Luontovoiman mahdollisuudet muualla kylässä.....	13
3.4. Green Care -luontohoivakoulun toiminta- ja perustamisedellytysten selvittäminen	14
3.4.1. Kotikoulu-aika.....	14
3.4.2. Pitkä matka koulukokeiluun	15
3.4.3. Käytännön toteutus ja tulevaisuuden näkymät	16
3.5. Monipalvelupisteen rahoituksen ja toimintamuotojen kehittäminen.....	17
3.5.1. Monen palvelun Eskola-talo	17
3.5.2. Päiväkotiki Tenavatalli.....	17
3.5.3. Lounasruokala Pikku-Pässi	18
3.5.4. Kotipalvelut.....	19
3.5.5. Muut Eskolan Kyläpalvelu Oy:n palvelut	20
3.5.6. Tulevaisuudennäkymiä.....	20
4. AIKATAULU JA RESURSSIT	21
5. ORGANISAATIO JA YHTEISTYÖKUMPPANIT	22
6. KUSTANNUKSET JA RAHOITUS.....	22
7. HANKKEEN ETENEMISEN TARKKAILU	23
7.1 Raportointi.....	23
7.2 Seuranta	23
8. MITÄ JÄI KÄTEEN	24
8.1 Tulokset ja vaikutukset	24
8.2 Esitykset jatkotoimenpiteiksi.....	25
9. YHTEENVETO	25
10. ALLEKIRJOITTAJAT JA PÄIVÄYS.....	26

PALVELEVA YHTEISÖ

HANKKEEN LOPPURAPORTTI

1. VANKKA TAUSTA, VAHVA TAHTO

ESKOLAN KYLÄYHDISTYS RY, HANKKEEN HALLINNOIJA

Eskolan Kyläyhdistys ry on Eskolan kylän kehittämistä koordinoiva taho. Kylän kehittämistoimintaa on harjoitettu yli 35 vuotta, ja varsin menestyksekkäästi. Tästä yhtenä esimerkkinä on valinta valtakunnalliseksi vuoden kyläksi vuonna 2001 – valinta, joka tapahtui yllätykseksemme vielä toistamiseen Palveleva Yhteisö -hankkeen aikana. Eskolan kylän kehitystyölle on leimallista, että se on aina lähtenyt omista tarpeista omaa paikallista kulttuuria hyödyntäen.

Kuhunkin tarpeeseen on pyritty rakentamaan oma toimintaorganisaationsa. Eskolan Kyläyhdistys ry:n lisäksi kylällä toimi hanketta hakiessa ja edelleenkin Eskolan Kyläpalvelu Oy (kylän palvelutuotanto), Eskolan Kehitys Oy (kylän asukashankinta ja asunnot), HanhiKukko ry (vanhempainyhdistys: kotikoulu ja päivähoito), Eskolan Eskot ry (urheiluseura) ja Eskolan Metsästysseura ry. Kyläyhdistyksen tärkein rahoitusmuoto on Eskolan kesäteatteri, joka on toiminut vuodesta 2004 saakka tarjoten vuosittain viihtyisiä hetkiä tuhansille kävijöille. Eskolan kyläyhteisöön on kertynyt vankka osaaminen eri kehittämistoimien myötä, ja erilaiset toimivat organisaatiot antoivat hyvän taustatuen tämän hankkeen toteuttamiselle. Eskolan Kyläyhdistys ry:n talous ja tase olivat vakaalla pohjalla ja tulorahoitus riittävä hankkeen toteuttamiseen.

TARVE JA TAUSTA

Hankkeen tarve syntyi vuonna 2012 Eskolan kylän hyvinvointisuunnitelman teon yhteydessä. Palvelutarvekartoituksessa ilmeni, että kylästä oli kadonnut tai katoamassa lukuisia asukkaiden tarvitsemia lähipalveluita. Julkiset palvelut olivat siirtymässä yhä kauemmaksi ja yksityinen sektori ei ollut kyennyt täydentämään puuttuvia palveluita. Hyvinvointisuunnitelman yhteydessä tuli pohdittavaksi, voisiko olla jokin toimiva toimintatapa julkisen ja yksityisen palvelutuotannon välillä. Kylällä päädyttiin siihen, että tällainen taho olisi yhteiskunnallisen yrittäjyyden toimintatapoja hyödyntävä paikallisten ihmisten omistama yritys. Tämäntyyppinen toiminta on Suomessa uutta ja ennenkokematonta, joten hankkeen avulla haluttiin kehittää yhteiskunnallista yrittäjyyttä ja pyrkiä samalla selvittämään kestävä kehityksen ja Green Care -toiminnan soveltuvuutta kylätoiminnan palvelutuotantoon.

2. NELJÄ LAAJAA PÄÄTAVOITETTA

Palveleva Yhteisö -hanke jakautui erillisiin, mutta toisiinsa limittyviin laajoihin tavoitekokonaisuuksiin. Ensimmäisenä oli tavoite kehittää ja turvata Eskolan kylän asukkaiden tarvitsemia **lähipalveluita**. Toinen oli perustaa kylän monipalvelupisteen yhteyteen kylätoiminnan **opastuskeskus**, johon koottaisiin aineisto sähköisenä ja tarvittavilta osiltaan myös paperisena versiona aiemmista onnistuneista kylän kehittämistoimenpiteistä. Aineisto tulisi olemaan opastuskeskuksen perusmateriaali ja siihen perehdytettäisiin henkilöitä, jotta he voivat esitellä ja opastaa maaseudun kehittämisestä kiinnostuneita tahoja niin koti- kuin ulkomaillakin. Kolmas tavoitekokonaisuus oli kylätoiminnan **Green Care** -innovaatiokylän toiminnan kehittäminen, tähän liittyi myös Green Care -**luontohoivakoulun** perustamisen edellytysten selvittäminen. Neljäntenä tavoitteena oli kylän yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen perustuvan **monipalvelupisteen** rahoituksen ja toimintamallin kehittäminen.

HANKKEEN SUUNNITELLUT TOIMENPITEET JA TOTEUTUSTAPA

Hankkeeseen palkattiin projektityöntekijä, jonka tehtäviin kuului kehittää seuraavia asioita:

- Green Care -toimintamallin kehittäminen ryhmäperhepäivähoitoon
- Vanhusten ruokapalvelujen kehittäminen myös viikonlopuksi
- Kokous-, koulutus- ja seminaaripalvelujen kehittäminen
- Tarvekartoitus ja toimintasuunnitelman tekeminen elinikäisen oppimisen pohjalta
- Kyläkirjaston kehittäminen ja valtakunnallisen kyläkirjaston perustaminen
- Selvitys työkohteista ja kuntouttavan työtoiminnan soveltaminen kyläyhteisöön
- Kylätoiminnan opastuskeskuksen aineiston tuotteistaminen ja materiaalin esityskuntoon saattaminen kylän aiemmista kehittämistoimista
- Opastuskeskukseen tulevan henkilöstön perehdyttäminen
- Opastuskeskuksen toiminnan rahoitusmallien etsiminen
- Green Care -innovaatiokylän toiminnan ja sisällön kehittäminen
- Green Care -luontohoivakoulun toiminta- ja perustamisedellytysten selvittäminen
- Vanhusten kotona asumista tukevat palvelut, palvelutarvekartoitus ja tarpeiden mukaisten palveluiden tuotteistaminen ja tuottajatahojen etsiminen
- Kyläpalvelutoimiston perustaminen ja toiminnan kehittäminen
- Postipalvelujen kehittäminen
- Sähköisten palvelujen kehittäminen
- Verkkokaupan tarvekartoitus ja yhteistyötahojen etsiminen
- Kylän monipalvelupisteen rahoituksen, toimintamallin ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden kehittäminen

Kolmevuotinen rahoitus sekä hyvin tehty pohjatyö mahdollistivat sen, että kunnianhimoisiin tavoitteisiin oli mahdollista tähdätä. Eskolan Kyläyhdistys ry valitsi 12 hakijan joukosta haastatteluun kolme henkilöä, joiden joukosta valittiin hankkeelle työntekijä. Hän toimi Palveleva Yhteisö -hankkeen ainoana työntekijänä koko hankkeen keston ajan, luonnollisesti jatkuvassa yhteistyössä kylän edustajien ja lukuisien muiden yhteistyökumppanien kanssa.

STRATEGIA JA TOIMINNAN LÄHTÖKOHTA

Hanke toteutti Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa ja Rieska-Leader ry:n paikallista strategiaa. Aiemmat kylän toteuttamat hankkeet olivat toiminnan lähtökohtana ja tavoitteena oli tuoda ne esille hankkeen aikana toteutettavissa opastuskeskuksen materiaaleissa.

KOHDERYHMÄT

Hankkeen kohderyhmänä olivat Kannuksen kaupungissa sijaitsevan Eskolan kylän ja sen lähikyläasukkaat. Laajempi kohderyhmä muodostui niistä tahoista, jotka ovat kiinnostuneita maaseudun kehittämistyöstä. Nämä molemmat kohderyhmät olivat hankkeen hyödynsajia: asukkaat palveluiden säilymisestä ja uusien palveluiden kehittymisestä (koskien kaikkia ikäryhmiä), paikallisesta kehittämisestä kiinnostuneet saivat hankkeen kokoamasta materiaalista ideoita ja vahvistusta oman toimintansa kehittämiseen. Kohderyhmät valittiin käytännön palvelutarpeiden pohjalta. Hankkeesta tiedotettiin Kannuksen kaupungille ja sitä työstettiin Eskolan kylällä kyläilloissa ja kyläyhdistyksen kokouksissa.

TAVOITEAIKATAULU

Hankkeen aikataulu oli 1.8.2015-31.7.2018. Jatkoaikaa haettiin vuoden 2018 loppuun ja hanke päättyi 31.10.2018. Alkuperäinen aikataulu määriteltiin seuraavasti:

2016 kylän palvelutoimisto, Green Care -luontohoivakoulu, opastuskeskus, vanhuspalvelut, postipalvelut, seminaari

2017 sähköiset palvelut, elinikäinen oppiminen, Green Care -innovaatiokylä, seminaari

2018 rahoitusmuotojen vahvistaminen, opastuskeskuksen perustaminen, yhteiskunnallinen yrittäjyys, päätösseminaari

HANKKEEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Hanketta arvioitiin hankkeen ohjausryhmässä ja Eskolan kyläyhdistyksen toimesta 1-3 kk välein. Hankkeen tuloksia esiteltiin käytännössä myös muissa tilaisuuksissa pitkin hanketta.

TIEDOTTAMINEN

Hankkeelle laadittiin sekä tulostettu esite että oma alasivu Eskolan kylän internetsivuille. Hankkeen aikana hyödynnettiin tiedottamisessa olemassa olevia viestintäkanavia (www.eskolankyla.fi ja Facebook) sekä luotiin uusia kanavia Instagramiin ja YouTubeen. Hanke tiedotti myös erilaisissa kylän yhteisissä suunnittelu-ym. kokouksissa. Hankkeen aikana syntynyt laaja materiaali, mukaan lukien tämä loppuraportti, tulee olemaan osa kyläpalveluiden opastuskeskuksen materiaalia.

3. TOTEUTUS

Palveleva Yhteisö -hankkeen toteutus oli erilaisiin vaihtuviin tilanteisiin reagoivaa, mutta myös alkuperäiset tavoitteet koko ajan huomioivaa. Jo ensimetreillä oli selvää, ettei hankkeelle laadittu aikataulu voisi pitää täysin paikkaansa, sillä vastaan tuli uusia ja ennakoimattomia tapahtumia ja haasteita, jotka vaativat joidenkin hankkeen loppuvaiheeseen kaavailtujen toimenpiteiden toteuttamista jo aivan alkuvaiheessa. Tämän vuoksi loppuraportin Toteutus-luku on jaettu osiin hankkeen neljän päätavoitteen mukaisesti, sen sijaan että sitä olisi yritetty avata kronologisessa järjestyksessä. Toimenpiteiden toteutunut aikataulu löytyy luvusta 4 "Aikataulu ja resurssit".

3.1. Eskolan kylän lähipalveluiden kehittäminen

Koska monipalvelupisteen kehittäminen oli oma kohtansa tavoitteissa, tässä kohtaa lähipalveluilla käsitetään ne palvelut, jotka eivät ole varsinaisesti monipalvelupisteen eli tässä tapauksessa Eskolan Kyläpalvelu Oy:n omaa toimintaa, sekä lähipalvelut yleisellä tasolla. Tavoitelistalla tällaisia asioita olivat:

- Tarvekartoitus ja toimintasuunnitelman tekeminen elinikäisen oppimisen pohjalta
- Kyläkirjaston kehittäminen
- Selvitys työkohteista ja kuntouttavan työtoiminnan soveltaminen kyläyhteisöön
- Kyläpalvelutoimiston perustaminen ja toiminnan kehittäminen
- Postipalvelujen kehittäminen
- Sähköisten palvelujen kehittäminen

3.1.1. Hyvinvointikyselyt

"ALOITUSKYSELY" 2016

Hanke laati alkuvuodesta 2016 hyvinvointikyselyn, missä tiedusteltiin mielipiteitä kylän kehittämistä koskien. Kysymysten asettelussa oli apuna myös **kyläyhdistyksen edustaja ja Eskolan Kyläpalvelu Oy:n henkilökunnan edustajia**. Kyselyä jaettiin koteihin kylätiedotteen mukana sekä lounasruokala Pikku-Pässissä Eskola-talolla. Kyselyyn vastasi valitettavan harva, vain vähän yli 30 henkilöä. Vastauksista 17 tuli nettisivuilla olleen ja Facebookissa jaetun sähköisen kyselylomakkeen kautta. Kyselyssä selvitettiin vastaajien tapoja ja toiveita viettää vapaa-aikaa Eskolassa, Eskola-talon eri palveluiden tunnettua ja käyttöä sekä ajatuksia Eskolan muiden palveluiden suhteen. Toiveita esitettiin etenkin **ulkoliikuntakohteiden kunnostusta**

koskien. Myös nuorisotilan aukioloa toivottiin. Muutama vastaaja toivoi myös musiikkitapahtumia ja kuntosalia. Liikuntareittiä Kannuksen keskustan ja Eskolan välille toivoi pari vastaajaa. Lähes kaikki vastaajat olivat käyttäneet **Eskola-talon palveluita**. Kioskin aukioloaikoja toivottiin jatkettavan. Kirjaston osalta toivottiin enemmän mainostusta ja ilta-aukioloja. Toiveita **uusien palveluiden** suhteen vastaajat eivät juuri esittäneet. Yksittäisiä mainintoja olivat sairaanhoitajan palvelut, nuorisotila, kauppa, kampaamo ja posti. Suurin osa vastaajista koki saavansa riittävästi tietoa Eskolan palveluista, yksi moitti tiedotusta riittämättömäksi. Kylätiedote koettiin hyväksi tiedotusväyläksi ja siihen toivottiin vakituisuutta.

Hyvinvointikyselyn perusteella pyrittiin jo heti vuonna 2016 tekemään korjausliikkeitä. **Kioskin valikoimaa uudistettiin** kyselytuloksia noudattelevaksi. Kylätiedote ilmestyi 1-3 kuukauden välein koko Palveleva Yhteisö -hankkeen ajan sekä paperisena että sähköisenä versiona ja **tiedottamista parannettiin** myös luomalla Eskolan Instagram-tili sekä omat Facebook-tilit lounasruokalalle ja metsäratamuseolle. **Kirjaston opastusta parannettiin** kylteillä ja päivittämällä nettisivuja. Syksyllä 2016 testattiin keskiviikkoisia ilta-aukioloja kyläyhdistyksen talkoovoimin. Lounasruokalassa pidettiin pientä kahvilaa, kirjasto, kioski ja nuorisotila olivat auki. Tämä havaittiin kuitenkin nopeasti **kannattamattomaksi**, sillä vaikka nuorisotilassa kävikin tuolloin väkeä, kirjaston ja kioskin käyttäjiä tai kahvinjuojia oli joka keskiviikko paikalla vain 0-2 kappaletta. Talkootyö kasautui parille samalle henkilölle, joten ilta-aukiolojen jatkaminen ei ollut enää tarkoituksenmukaista. Ilmeisesti aika ei ollut vielä kypsä, eivätkä esimerkiksi kioski tai kirjasto vielä vakiinnuttaneet riittävästi toimintaansa. On myös mahdollista, että Eskola-talon toiminta katsottiin vielä liian uudenlaiseksi ja sikäli hieman "pelottavaksi", ja kynnyksensä lähteä kokeilemaan uutta palvelua nousi liian korkeaksi. **Aikaa on kuitenkin kulunut, ja voi olla varsin mahdollista, että ilta-aukioloja kannattaa kokeilla vielä uudelleen lähitulevaisuudessa.**

PÄIVITETTY KYSELY 2018

Tammikuussa 2018 hanke laati uuden hyvinvointikyselyn yhteistyössä Eskolan Kyläyhdistys ry:n ja Eskolan Kyläpalvelu Oy:n hallitusten kanssa. Siinä selvitettiin entistä laajemmin vastaajien näkemyksiä tulevaisuuden suuntaviivoista ja annettiin enemmän tilaa omalle pohdinnalle. Vastaamisinto kyselyyn oli aiempaakin laimeampaa. Kyselyyn vastasi 24 henkilöä. **Suuri osa vastaajista toivoi kylälle kauppaa tai sellaista kioskia, joka olisi avoinna pidempään.** Palveluiden kehittämisehdotuksia koskien moni toivoi nykyisten palveluiden säilymistä, tyytyväisyyttäkin oli havaittavissa. **Kauppan ja koulun vakiintuminen** olivat toiveissa monella. Siihen, miten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja talkoohenkeä voitaisiin pitää yllä, oli vastaajilla runsaasti mielipiteitä. Haluttiin jatkaa entiseen malliin, toisaalta myös tiedottaa avoimemmin ja rekrytoida uusia talkoolaisia. **Uusien ja erilaisten tapahtumien järjestäminen** sai kannatusta usealta vastaajalta. Suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä tiedottamiseen, aktiivisuutta sosiaalisessa mediassa toivottiin lisääkin. Myös henkilökohtainen kyläläisten mukaan kutsuminen katsottiin tärkeäksi. **Kylätiedote oli tärkein informaation väylä vastaajille**, joskin Facebook kipusi hyväksi kakkoseksi. Palveleva Yhteisö -hankkeen palauteosioon oli vastannut 8 vastaajaa, kaikki positiivisesti.

Vähäisestä vastausinnosta voisi ehkä päätellä, että "kehittäminen" käsitteenä ja sanana alkaa jo puuduttaa kyläläisiä, ja kaivataan kyselyihin vastaamista konkreettisempia toimia. Positiivisesti ajatellen laimea vastausinto voi merkitä myös yleistä tyytyväisyyttä! Tällaisessa tilanteessa voisi olla ehkä syytä rauhoittua ja **keskittyä yksityiskohtiin laveamman kuvan sijaan**. Esimerkiksi liikuntakohteisiin, opastuskeskukseen ja kunnostuksiin liittyvät projektit ovat varmasti nyt tärkeämpiä kuin koko kylän valjastaminen yleisluontoisiin kehittämistalkoisiin. Toki tulevaisuutta pitää koko ajan suunnitella, mutta vastuu siitä voidaan antaa tässä tapauksessa kylän yhdistyksille ja yrityksille ja tarjota kyläläisille valmiita vaihtoehtoja ja käsinkosketeltavampia vaikuttamismahdollisuuksia.

3.1.2. Elinikäinen oppiminen

Elinikäinen oppiminen kattaa opinpolun vauvasta vaariin. Eskola-talolla varhaiskasvatus taaperoista kuudesluokkalaisiin tapahtuu saumattomasti, mutta tämän jälkeen opiskelun mahdollisuudet kylällä ovat vaihtelevat. Kansalaisopisto järjestää kylällä kursseja, joista jokseenkin säännöllisesti ovat viime vuosina

jatkuneet kahvakuula, kudontapiiri ja kehonhuolto. 4H pitää lapsille viikoittaista kerhoa Eskola-talolla, Eskolan Kyläpalvelu Oy:n tarjotessa tilat. Lisäksi Eskola-talolla on viikoittainen lasten liikuntakerho. Hankkeen aikana ei tehty erillistä kyselyä koskien kyläläisten opiskeluhaluja, johtuen aikataulusta. Eskolan kylän edustajat olivat muutamia vuosia aiemmin käyneet Skotlannissa tutustumassa monipalvelukeskukseen, jossa **yksi kerhonohtaja pyöritti kerralla useita eri kerhoja**. Tällainen malli voisi ratkaista myös sen, miten monenlaiset opiskelu- ja harrastustarpeet voidaan yhdistää kustannustehokkaasti. Mallin käyttöönotto edellyttää kuitenkin vielä suunnittelua. Eskolan kylä voi parhaiten tarjota mahdollisuuden omaehtoiseen opiskeluun huolehtimalla riittävästä verkkoyhteyksistä. Näin etäopiskelun esteeksi ei nousisi ainakaan katkeileva internetyhteys. Keväällä 2018 aloitettiin tiedustelut valokuituyhteyden saamiseksi Eskola-talolle, ja toteutus tehtiin hankkeen loppukuukausina Eskolan Kyläpalvelu Oy:n tilaamana. Tulevassa koulukokeilussa (kappale 3.3.) etäyhteyksin tapahtuvaa opiskelua kehitetään ja testataan. Viikoittaisessa kyläyhdistyksen **seniorikerhossa** (kappale 3.1.3) voidaan järjestää lyhytkursseja esimerkiksi koskien tietokoneen käyttöä. Kerho on myös oiva paikka erilaisille luennoille, esimerkiksi atk-taitoja, muistinhuoltoa ja asumisen turvallisuutta koskien.

3.1.3. Kyläkirjaston kehittäminen

Eskolan kyläkirjasto Eskola-talolla koostuu Kannuksen kaupunginkirjaston entisen Eskolan sivupisteen kokoelmista sekä kyläläisten lahjoittamista kappaleista. Sen omistaa ja sitä hallinnoi Eskolan Kyläyhdistys ry. Hankkeen aikana **parannettiin kyläkirjaston näkyvyyttä lisäämällä sen tiedot kylän www-sivuille sekä lisäämällä opasteita Eskola-talolle**. Kyläkirjastossa toimi hankkeen alussa kuntouttavan työtoiminnan kautta tulleet työntekijä, mutta hänen muutettuaan muualle kirjasto on ollut ilman varsinaista työntekijää. Kirjasto on ollut avoinna lounasruokalan aukioloaikoina itsepalveluperiaatteella. Lainauskirja on ollut kassatyöntekijän hallussa. Hankkeen aikana tehty **kirjaston siirto toiseen tilaan** koululaisryhmän kasvaessa ei ole parantanut sen käyttöastetta, jos ei ehkä huonontanutkaan. Samassa yhteydessä kuitenkin pystyttiin **järjestämään kokoelmaa ja erottelemaan joukosta vielä luetteloimattomat kirjat**. Tavoitteena on, että kylätoiminnan opastuskeskuksen saadessa oma tilat kunnostettavalta puukoululta (kappale 3.2.) kyläkirjasto saa **selkeämmät omat tilat ja toimintasuunnitelman** sekä toivottavasti myös **vakiintuneempaa työvoimaa** esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan kautta tai mahdollisen tulevan opastuskeskuksen työntekijän toimenkuvassa. **Opastuskeskuksen käsikirjasto ja kyläkirjakirjasto tulevat täydentämään Eskolan kirjastotarjontaa entisestään** (kappale 3.2).

3.1.4. Kuntouttava työtoiminta

Eskolan Kyläyhdistys ry tarjoaa kymmenen paikkaa kuntouttavaa työtoimintaa varten. Maakunnallinen peruspalveluyhtymä Soite (entinen Jyta) maksaa vuokraa Eskolan kylätalosta, sillä se toimii kuntouttavan työtoiminnan tukikohtana. Soitelta tulee myös tuki kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan palkkaamiseksi. Tämä yhteistyö alkoi keväällä 2015. Maakunnallisen sote-muutoksen ja Soiten myötä kuntouttavasta työtoiminnasta vastaava maakunnan yhdyshenkilö on vaihtunut moneen kertaan, ja tämä siirtymävaihe on tuottanut hankaluuksia viestinnässä Soiteen päin. **Hanketyöntekijä on ollut ohjaajan tukena** hänen pohtiessaan kuntoutettavan työtoiminnan tilannetta sekä mukana muutamissa **neuvotteluissa** Jytan/Soiten edustajan kanssa. Tätä raporttia kirjoitettaessa Eskolassa työskenteli seitsemän kuntoutettavaa: Neljä kunnostus- ja maisemanhoitotehtävissä, yksi Eskola-talon siivouksessa, yksi kylätalon siivouksessa ja yksi rivitalon yleisten tilojen kunnosta huolehtijana.

Eskolan Kyläyhdistys ry on ollut valmis **kehittämään ja laajentamaan kuntouttavaa työtoimintaa**, mutta Soiten muutostila ei anna siihen vielä mahdollisuuksia. Tällä hetkellä ollaan tyytyväisiä siihen, ettei sote-muutos aiheuttanut tämän suurempia muutoksia toimintaan. Maakuntaudistusta valmisteltaessa hanketyöntekijä on saanut seurata läheltä Keski-Pohjanmaan maakunnallisen järjestöjen neuvottelukunnan perustamisjärjestelyitä, ja Keskipohjalaiset Kylät ry:n edustajuuden kautta myös **kylätoiminnan kuntouttava työtoiminta saa näkyvyyttä** siellä, missä päätöksiä tehdään.

AVOTYÖ JA YHDYSKUNTAPALVELU

Kuntouttavasta työtoiminnasta saadut kokemukset mahdollistivat myös **avotyöntekijän** ottamisen kyläyhdistyksen palvelukseen. Hän toimi lähinnä siivoustehtävissä. Soite maksoi pienen korvauksen kyläyhdistykselle jokaisesta avotyöntekijän tekemästä työpäivästä. Lisäksi Eskolan Kyläyhdistys ry ryhtyi yhteistyöhön Rikosseuraamuslaitoksen kanssa, ja tarjosi paikan **yhdyskuntapalvelulle**. Sama henkilö on toiminut kuntouttavavan työtoiminnan ohjaajana, avotyöntekijän valvojana ja yhdyskuntapalveluiden läsnäoloa valvovana henkilönä. Kyläyhdistys ei saa yhdyskuntapalvelun valvonnasta rahallista korvausta, vaan hyöty tulee työntekijän työpanoksesta. **Niin kauan avotyötä ja yhdyskuntapalvelua voidaan valvoa muun työn ohessa, hyödyt ovat vaivaa suuremmat.**

3.1.5. Kyläpalvelutoimiston perustaminen ja toiminnan kehittäminen

Kyläpalvelutoimisto syntyi hanketyöntekijän asetuttua työtilaansa Eskola-talolle. Ensi alkuun toimistoon suuntasivat Eskola-talon omat työntekijät ja yhdistysten edustajat, pikku hiljaa myös muut kyläläiset sekä muut henkilöt, jotka halusivat saada tietoa kylästä tai äänensä kuuluville. Sijainti ”matkan varrella” lounasruokalaan on varsin otollinen ja alusta asti on ollut käytössä **avoimien ovien periaate**, eli toimiston ovi on suljettuna vain erikoistapauksissa. Kyläpalvelutoimisto toimii myös **puhelimitse**. Kyläyhdistyksen puhelinnumero tuli hanketyöntekijän käyttöön, eikä ihmisille ei tarvinnut opettaa uusia yhteydenottoväyliä. Myös kylän oma **sähköpostiosoite** siirtyi hanketyöntekijän hallittavaksi. Myös **tiedottaminen** tapahtui toimiston kautta: hanketyöntekijä julkaisi kylän uutiset kylän www-sivuilla, sosiaalisessa mediassa tai kylätiedotteessa.

Kyläpalvelutoimisto ei voi toimia loputtomiin hankkeen turvin, mutta **työ on opetettavissa myös eteenpäin.** Toimiston työntekijältä vaaditaan ennen kaikkea **perustietämys kylän toimijoista**, ikään kuin kylän ”who’s who”, itse työntekijän ei tarvitse olla kaikkien alojen asiantuntija. Hän tietää, keneen tai minne ottaa yhteyttä, jos esimerkiksi puu pitää kaataa, luistelukaukalo jäädyttää, esitellä museota, hankkia lapselle hoitopaikka, suunnitella kunnostushanketta tai järjestää sukujuhlat. Tätä tehtävää voisi jatkossa hoitaa työnkuvan vastuullisuudesta ja laajuudesta riippuen joko **kyläkoordinaattori** tai **kyläpalvelupäällikkö**. Henkilön palkkauksesta voisi huolehtia yksi kylän toimijataho, ja muut tahot ostaisivat hänen palveluitaan ostopalveluna. Vaihtoehtoisesti työntekijä voisi olla töissä kahdella eri sopimuksella, mutta kokemus tällaisesta jaosta on osoittautunut hieman haasteelliseksi (ks. kohta 3.2).

3.1.6. Postipalvelujen kehittäminen

Eskolassa ei ole toiminut postin palvelupistettä enää vuosiin. Hankkeen alussa kirjepostilaatikko sijaitsi kyläkaupan ulkopuolella, mutta kaupan toiminnan lakattua syksyllä 2015 kävi selväksi, että postilaatikon sijainti ei ollut enää keskeinen. **Hanketyöntekijä otti yhteyttä Postiin, minkä seurauksena kirjepostilaatikko siirrettiin Eskola-talon pihaan**, lähemmäs päivittäisiä palveluita.

Aivan hankkeen loppuvaiheessa Eskolan Kyläpalvelu Oy aloitti neuvottelut **SmartPost -pakettiautomaatin** saamiseksi Eskola-talolle. Kyseessä on Postin pilottihanke, jossa automaatteja asennettaisiin myös kylätaloille, ja hanketyöntekijä sai vinkin kyseisestä hankkeesta Suomen Kylät ry:ltä. Eskola oli ensimmäinen kyseisestä pilotista kiinnostunut kylä, ja Palveleva Yhteisö -hankkeen päättyessä sopimusluonnokset oli jo laadittu.

3.1.7. Sähköisten palvelujen kehittäminen

Eskolan kylän olemassa olevat **www-sivut päivitettiin täysin** heti Palveleva Yhteisö -hankkeen alussa. Yhteystiedot, **somekanavat**, linkit ym. päivitettiin ajan tasalle. Nettisivut olivat kuitenkin oman aikansa tuote, eivätkä enää toimineet kunnolla esimerkiksi eri mobiililaitteilla. Näin ollen ohjausryhmän suosituksesta **hankkeessa toteutettiin Eskolan kylän uudet www-sivut**. Niiden kautta tieto tavoittaa ihmiset huomattavasti helpommin. Eskolan Kyläpalvelu Oy:n **verkkokauppa Pikku-Pässin Nettipuoti** perustettiin hankkeen aikana, ja sinne on linkki kylän nettisivuilta. Lisää verkkokaupan kehittämisestä luvussa 3.5.3.

Tavoitteena on, että **jatkossa tiettyjä peruspalveluita voidaan saada myös sähköisesti**. Muun muassa terveydenhuoltoon liittyvät **neuvontapalvelut** ovat tällaisia, ja ne ovat jo arkipäivää muun muassa Lapissa, missä etäisyydet ovat suuria. Myös **koulutoimintaa** on mahdollista tukea sähköisten palveluiden kautta. Tältä osin Eskola sai toimia varsinaisena suunnannäyttäjänä, mistä lisää luvussa 3.3. Eskola-talolle hankittiin valokuitu elokuussa 2018, juuri ajoissa koulun aloitusta ajatellen. **Hanketyöntekijä avusti Eskolan Kyläpalvelu Oy:tä sopivan kuituyhteyden ja liittymän löytämisessä sekä käytännön järjestelyissä.**

3.1.8. Muiden lähipalveluiden kehittämistä

KULTTUURI- JA MATKAILUPALVELUIDEN KEHITTÄMINEN

Hanke toimi aktiivisesti **kesäteatteritoiminnan apuna ja kehittäjänä erityisesti tiedottamisen osalta**. Eskolan kesäteatteri on kasvattanut suosiotaan viime vuosina, ja siellä vieraillee vuosittain 3000-4000 kävijää. Kesinä 2016-2018 käsiohjelmat ja julisteet suunniteltiin hanketyöntekijän avulla, joten niissä ovat myös hankkeen logot. Kesällä 2018 Eskolaan saatiin myös majoitusyritystoimintaa. Lisää matkailun kehittämistarpeista on luvussa 3.5.5. Eskolan Kyläpalvelun osalta.

Myös museo on tärkeä osa matkailua ja monen teatterikävijän poikkeamispaikka. **Hanke oli yhteistyössä myös Keski-Pohjanmaan maakuntamuseon Meidän museo -hankkeen kanssa**. Kyseisen museohankkeen myötä Eskolan metsäratamuseo pääsi osaksi keskipohjalaista museo-opasta, sai oman osionsa Museoseikkailu -videoon sekä sai jaettavaksi keskipohjalaisia museopasseja. Yhteistyö jatkui koko Meidän museo -hankkeen ajan kesään 2018 saakka. Palveleva Yhteisö -hanke tiedotti myös metsäratamuseon tapahtumista ja aukioloista sekä kirjasi muistiin tulevia kehittämistoimenpiteitä. Jotta metsäratamuseolle **voitaisiin hakea jatkossa Museoviraston harkinnanvaraisia avustuksia, hanketyöntekijä avusti kyläyhdistystä sääntömuutoksessa**, joka tarvittiin näiden avustusten hakemiseksi. Sääntömuutos toteutettiin yhdistyksen sääntöjen päivityksen yhteydessä vuonna 2016. Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen Genius Loci -hankkeessa toteutettiin **GPS-paikannukseen pohjautuvia reittejä** Keski-Pohjanmaalle, ja Eskolan metsäradan perinnereitti sai olla yksi ensimmäisistä. Hanketyöntekijä ja kaksi kylän edustajaa toimivat Genius Loci -hankkeen työntekijän apuna reittiä ja sen tietoja suunniteltaessa. Reittisivusto palvelee etenkin omatoimimatkailijoita, mutta toimii myös opastettujen retkien tai esimerkiksi pikkuratavaelluksen mielenkiintoisena lisänä. **Jatkossa reittisivustoa kannattaa markkinoida enemmän esimerkiksi painettujen korttien tai esitteiden kautta**. Tällainen esite, esimerkiksi QR-koodilla varustettuna, olisi kätevä sujauttaa museokävijän mukaan, mikäli hän haluaa tutustua laajemmin metsäradan kohteisiin. Eskolan metsäratamuseon **perusnäyttelyn täysi uudistaminen ja ajanmukainen luettelointi** olisivat aiheellisia. Moni museoesine ja -kohde on myös **kunnostuksen** tarpeessa. Kesän 2016 Maailmankylä -tapahtumaa varten **hanketyöntekijä avusti pikaisen pienoisenäyttelyn rakentamisessa ja markkinoinnissa**.

Kesäteatteria museomiljöössä

Kesän 2016 näytelmän ”Pikkupässi” lavasteissa hyödynnettiin metsäratamuseon kokoelmia. Eskolassa paikalliskulttuuri on vahvasti kytketty matkailuun, ja hankkeessa pyrittiin vahvistamaan ja korostamaan tätä yhteyttä.

TAPAHTUMISSA AVUSTAMINEN

Erilaisiin kylätapahtumiin osallistuminen ja niissä avustaminen oli luonnollinen osa hanketyöntekijän toimenkuvaa, sillä sen avulla niihin liittyvät toimintamallit ja kehittämistarpeet tulivat tutuksi. Eskola järjesti 12. Maailmankylä -tapahtuman kesällä 2016. Kylähyve ry:n lanseeraama tapahtuma antoi mahdollisuuden esitellä Eskolan kulttuuria, ja historiallinen metsärata oli luonnollinen teema juhlatapahtumalle. Hanketyöntekijä avusti etenkin **koordinointiin, markkinointiin ja erilaisiin lupiin liittyvissä asioissa**. Syyskuussa 2018 Vuoden kylä -juhlallisuuDET houkuttelivat luonnollisesti paikalle väkeä. Viikonlopun ohjelman järjestelyissä hanketyöntekijällä oli osuutensa etenkin nuorten tubetustapahtumassa, sillä **hanke opasti nuoria hakemaan Rieska-Leaderiltä Nuoriso-Leader -tukea**. Illan vieras, vuoden 2017 tubettaja Roni Back näkyy raportin kansikuvassa kyläläisten hellässä huomassa.

Liikuntaseura Eskolan Eskot ry järjesti kesällä 2017 Pikkuratavaelluksen Suomi 100-tapahtumana yhdessä naapurikylän Kukonkylän kyläyhdistyksen, vanhempainyhdistys HanhiKukko ry:n ja muiden yhteistyökumppanien kanssa sekä Match Show -koiratapahtuman Eskolan koiraharrastajien kanssa. Näissä yhteyksissä Palveleva Yhteisö -hanke toimi **tiedotusapuna**. Tapahtumien järjestämisessä korostui **työtehtävien kasaantuminen**. Vaikka talkoopaikalla kylältä usein löytyykin, vastuullisimpiin tehtäviin joutuvat usein samat henkilöt. **Talkootyön pilkkominen ja vastuuttaminen hyvissä ajoin ennakkoon** olisi hyvä tapa antaa sopivan kokoisia tehtäviä ihmisille, ja tehtävien kierrättäminen olisi helpompaa. Uudenlaisen tapahtuman onnistuminen edellyttää **riittävän kiinnostavaa aihetta tai vetonaulaa**, jolloin kävijöitä tulee kylän ulkopuoleltakin (kuten esimerkiksi Match Show tai tubetustapahtuma). Muussa tapauksessa pienellä kylällä **kannattaa panostaa hyväksi havaittuihin tapahtumiin**, ja tapahtumien tulee vastata tarpeeseen aivan kuten muidenkin palveluiden.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

Paikallista ruokakulttuuria

Ensimmäiset EVS:t Guadalupe "Lupe" García Figueroa ja Olaya Bayón Rodríguez opettelivat leipomaan pullaa Pikku-Pässin keittiössä.

Eskolan Kyläyhdistys ry vastaanotti ensimmäiset EU:n Erasmus-hankkeen kautta tulevat European Volunteer Service -vapaaehtoistyöntekijät syksyllä 2015. Hankkeen aikana EVS-vapaaehtoisia oli Eskolassa kuusi kappaletta, aina kaksi kerrallaan. Seuraavankin vuoden vapaaehtoiset valittiin jo ennen hankkeen loppumista, hanketyöntekijän avustuksella. Hanketyöntekijä avusti vapaaehtoistyöntekijöitä esimerkiksi työtehtävien suunnittelussa ja esimerkiksi virastoasioinneissa. Vapaaehtoistyöntekijät ovat saaneet pesteistään hyvää kokemusta suomalaisesta varhaiskasvatuksesta ja kokemuksia elämästä pienessä kylässä metsän keskellä. Eskolassa espanjattarista on hyödytty monella tapaa, **tärkeintä lienee muiden kulttuurien läsnäoloon tottuminen ja "maailman**

pieneneminen". Siinä missä ensimmäiset vapaaehtoiset olivat vielä ihmetyksen aihe, viimeisimpiin suhtaudutaan jo aivan arkisesti. Eskola-talon käytävillä puhutaan päivittäin englantia ja espanjaa. **Vapaaehtoisia voidaan ottaa jatkossa myös muista maista.**

KYLÄTURVALLISUUDEN KEHITTÄMINEN

Palveleva Yhteisö -hanke oli **aloitteentekijänä** järjestämässä kyläturvallisuuskoulutusta Eskolaan. Koulutus järjestettiin SPEK:in toimesta, Eskolan kyläyhdistyksen ja Keskipohjalaiset Kylät ry:n avustuksella. Osallistujina oli lähinnä Eskolan Kyläpalvelu Oy:n henkilökuntaa, mutta myös muita kyläläisiä. **Kyläturvallisuuteen liittyvää materiaalia olisi hyvä tuottaa myös Eskolan www-sivuille, jotta tarvittavat tiedot**

löytyisivät nopeasti. Myös pieni kyläturvallisuusesite voisi olla paikallaan ja sen voisi jakaa esimerkiksi kylätiedotteen yhteydessä.

Hanke avusti Eskolan Kyläpalvelu Oy:tä ja kyläyhdistystä pelastussuunnitelmien teossa, turvallisuuteen liittyvien opasteiden päivittämisessä ja tarpeiston uusimisen suunnittelussa. Erityisen tärkeää on huolehtia tietotaidon ja välineistön jatkuvasta päivittämisestä, ja hankkeen aikana pyrittiin luomaan siihen liittyviä rutiineja ja vastuuttamista. Esimerkiksi Eskolan Kyläpalvelu Oy:n henkilöstön ensiapukoulutukseen luotiin malli, jossa työntekijät saavat automaattisesti osallistua kansalaisopiston järjestämille EA1- ja EA2 -kurseille työnantajan kustannuksella, mikäli nämä kortit heiltä puuttuvat. Myös kesäteatterin turvallisuussuunnitelma päivitetään tulevaisuudessa vastaamaan nykyisiä vaatimuksia.

3.2. Kyläpalveluiden opastuskeskus

3.2.1. Kokemuksia, yllätyksiä ja yhteistyötä

Alun perin Palveleva Yhteisö -hankkeessa oli tarkoitus laajentaa Eskolan palveluvalikoimaa kyläpalveluiden opastuskeskuksella olemassa olevissa puitteissa Eskola-talolla, muun toiminnan ohessa. Ajatuksena oli, että Eskolan kokemukset kyläpalveluiden tuottamisesta saataisiin näin tuotteistettua ja välitettyä muille kylille ja yhteisöllisille palveluntuottajille. Hankkeen alussa yllättävät uutiset ja mahdollisuudet kuitenkin laajensivat tätä suunnitelmaa huomattavasti, ja vaikuttivat lopulta siihen, että jatkohanke Opastava Yhteisö tuli välttämättömäksi.

Joulukuussa 2015 maaseutupolitiikan professori ja Suomen Kylät ry:n pitkäaikainen puheenjohtaja **Eero Uusitalo** menehtyi yllättäen. Pian kävi ilmi, että hänen jälkeensä jättämilleen julkaisuille ja asiakirjoille oli haastavaa löytää sijoituspaikkaa. Suomen Kylät ry:n ja Keskipohjalaiset Kylät ry:n myötävaikutuksella hänen koko kirjallinen aineistonsa luovutettiin Eskolaan palvelemaan tulevaa kyläpalveluiden opastuskeskusta. Materiaalia oli valtava määrä ja sen luetteloinnissa riittää työtä pitkään. Arkistolahjoitus ja uutinen kyläkirjakirjastosta ja kyläpalveluiden opastuskeskuksesta herätti myös lehdistön mielenkiinnon. Eero Uusitalon arkiston myötä kyläpalveluiden opastuskeskus sai uuden, valtakunnallisesti ja kansainvälisestikin kiinnostavan ulottuvuuden, sillä opastuskeskuksen materiaali ei enää rajoitu vain Eskolan kokemuksiin, vaan se sisältää koko Suomen ja EU:n maaseudun kehityshistoriaa. Oli myös todettava, ettei Eskola-talo enää riittäisi opastuskeskuksen tilantarpeisiin, ja Eskolan kyläyhdistys haki Maaseuturahastosta investointitukea samassa pihapiirissä sijaitsevan vanhan Hanhinevan puukoulun kunnostukseen, opastuskeskusta varten.

Painavaa asiaa

Eero Uusitalon materiaali on saapunut Eskolaan ja hanketyöntekijä tekee alustavaa lajittelua. Suomen Kylät ry:n tuen avulla palkattiin vuonna 2017 arkistojärjestelijä kuukauden ajaksi, ja hän sai järjestelyn jo varsin pitkälle.

Kuva: Juha Kemppainen/YLE

3.2.2. Paljon valmista, vielä enemmän tulossa

Palveleva Yhteisö -hankkeen aikana tehtiin laaja esitysmateriaali kylästä ja sen palveluista. Diaesityksiä luotiin moniin eri tarkoituksiin ja myös englannin kielellä. Kaikki tuo materiaali – kuten myös tämä loppuraportti – ovat osa kyläpalveluiden opastuskeskuksen valmista käyttömateriaalia. **Painettuun opastusmateriaaliin satsataan vain vähän**, sillä opastuskeskus pysyttelee ajan tasalla ja tarjoaa aina uusinta mahdollista tietoa.

OPASTUSTARJOTIN

Koska kyläpalveluiden opastuskeskus pitää jo itsessään sisällään laajan sisällön – puhumattakaan kylän muista kohteista, luodaan kävijöitä varten erityinen opastustarjotin tai palvelupaletti, josta he voivat valita haluamansa yhdistelmän. Tähän voi liittää myös Eskolan Kyläpalvelu Oy:n ruoka- ja majoitusavustuspalveluita (ks. luku 3.5.5). Opastustarjottimelta löytyvät muun muassa Eskolan kylän omat kokemukset eri palveluiden kehittämisestä, Eero Uusitalon arkiston ja maaseudun kehittämisen käsikirjaston esittely, metsäratamuseon esittely, kyläkiertäminen tai vaikkapa luontokohteisiin tutustuminen. Opastustarjottimen tarkempaa sisältöä hiotaan Opastava Yhteisö -hankkeessa (alkaen marraskuussa 2018).

3.2.3. Osaksi kylän palvelutoimintaa – rahoitusta ja yhteistyökumppaneita myös muualta

Kyläpalveluiden opastuskeskuksen tiloihin tulee olemaan vapaa pääsy, ja kokous- ym. tilat ovat vapaasti kylän yhdistysten käytössä. Myös näyttelyihin pääsee tutustumaan omatoimisesti. Kuitenkin on tarkoitus, että opastuskeskus pystyisi kattamaan ainakin kiinteistökulunsa ja ennen pitkää myös henkilöstökuluja. Kyläpalveluiden opastuskeskuksen tilat tulevat olemaan maksulliset kylän ulkopuolisille tahoille ja yksityistilaisuuksia varten. Tilavuokrat ovat yksi tapa kattaa kiinteistökustannuksia. Opastusmaksut ovat tärkeä osa varainhankintaa, ja kävijöille annetaan mahdollisuus myös vapaaehtoiseen tukimaksuun.

Yleisluontoiset esitteet ovat luonnollisesti ilmaisia kyläpalveluiden opastuskeskuksessa, mutta esimerkiksi kirjat ja oppaat voivat olla osittain maksullisia. Niiden ei tarvitse välttämättä olla fyysisiä painotuotteita, vaan esimerkiksi netistä ladattavia. Siinä vaiheessa, kun Palveleva Yhteisö -hanke kilpailutti Eskolan www-sivujen valmistuksen, tarjouspyyntöön sisällytettiin optio kyläpalveluiden www-sivujen toteuttamiseen. Näin ollen olemassa oleviin nettisivuihin on liitettävissä osio, joka keskittyy pelkästään opastuskeskukseen ja mahdollistaa digitaalisen aineiston lataamisen myös maksua vastaan.

Nämä edellä mainitut rahavirrat eivät tule vielä yksinään riittämään opastuskeskuksen kulujen kattamiseksi. Tavoitteena on, että kyläpalveluiden opastuskeskus vakiinnuttaa toimintansa siinä määrin, että se saa pysyvää rahoitusta myös ulkopuolisilta tahoilta. Varsinaisen rahallisen avun lisäksi myös asiantuntija-apu on tervetullutta. Eri yhteistyökumppanit ovatkin oleellinen osa opastuskeskuksen tulevaisuutta. Olemassa olevia yhteistyökumppaneita ovat jo Suomen Kylät ry, Leader-ryhmät, Keskipohtolaiset Kylät ry sekä muut maakunnalliset kyläyhdistysten kattojärjestöt, Kannuksen kaupunki, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius ja Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo. Muitakin yhteistyökumppaneita on alustavasti kartoitettu, mutta sitä jatketaan tiiviimmin tulevassa Opastava yhteisö -hankkeessa. On myös mahdollista, että opastuskeskuksen työvoima tulee osaksi Eskolan Kyläpalvelu Oy:n ”henkilöstöpyörää”, jolloin sama henkilö voi toimia muissakin tehtävissä yrityksen sisällä, opastuskeskustyön ollessa vain osa työnkuvaa.

3.3. Green Care -innovaatiokylä

Käsite Eskolan Green Care -innovaatiokylä lanseerattiin vuonna 2013, Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän Green Care -hankkeen yhteydessä, missä Eskola toimi case-esimerkkinä. Koulun ja päiväkodin lakkauttaminen pakottivat kuitenkin kyläläiset keskittymään akuuteimpiin toimenpiteisiin yritystoimintaa ja kotikoulua käynnistäessä. Näin ollen Green Care -ajatus jäi taka-alalle, vaikka vielä hankesuunnitelmia tehtäessä Eskolasta kaavailtiin kylätoiminnan luontoavusteisen toiminnan suunnannäyttäjää. Green Care ei ole ollut näkyvin tai kuuluisin osa Eskolan kylän toimintaa, vaikka sen filosofiaa noudatetaankin lähes kaikessa tekemisessä. Tämä on kuitenkin tiedostamatonta, eikä sitä ole kirjattu tai raportoitu. Hankkeessakin Green Care jäi valitettavan vähälle huomiolle koko kylän näkökulmasta ajatellen, mutta kylän monipalveluyrityksen toimintaan sitä on yritetty sitouttaa. Eskolan Kyläpalvelu Oy Green Care Finlandin jäsen.

3.3.1. Green Care Eskolan Kyläpalvelu Oy:ssä

Maatilavierailulla

Tenavatallin lapset ovat jo vuosia tutustuneet säännöllisesti paikallisiin maataloihin. Green Carea varten ei välttämättä tarvitse keksiä uusia toimintamuotoja, vaan tärkeää on luontovoiman tai -hoivan tiedostaminen ja raportointi. Myös luonnonmateriaaleista askartelu tai ulkoilu pihapiirissä voi olla Green Care -toimintaa.

Päiväkoti Tenavatalliin oli laadittu Green Care -työkirja heti perustamisvaiheessa, ja käytännössä toiminta on ollut koko ajan luontolähtöistä. Vakiintuneet käytännöt ja rutiinit olivat kuitenkin puuttuneet. Sosionomiopiskelija **Maija Myllymäki** päätti käyttää Eskolaa opinnäytetyönsä pohjana tutkiessaan Green Care -toimintaa päiväkotiympäristössä. **Palveleva Yhteisö -hanke toimii opinnäytetyön tilaajana.** Myllymäen opinnäytetyö ”TENAVATALLIN GREEN CARE -PROJEKTI: Opas Green Care -menetelmien hyödyntämiseen ryhmiksen arjessa” on luettavissa osoitteessa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016121220020>. Henkilökunta perehtyi oppaaseen, mutta valitettavasti päiväkodissa tapahtui suuria henkilöstövaihdoksia, ja sen sisältö jäi uusille työntekijöille alkuun tuntemattomaksi. Luontopainotteinen toiminta on jatkunut edelleen, mutta jotta se olisi varsinaista Green Care -toimintaa, tarvitaan johdonmukaista ja suunnitelmallista otetta. Tällä hetkellä luontotoiminta on kirjattu pysyvästi Tenavatallin kuukausi- ja viikkosuunnitelmiin ja sitä toteutetaan aktiivisesti, mutta se ei ole sidonnaista työkirjaan.

Henkilöstön kouluttaminen ja sitouttaminen Green Careen on tässä yhteydessä avainasemassa, joten **Eskolan Kyläpalvelu Oy:n henkilöstö osallistui Palveleva Yhteisö -hankkeen organisoimaan koulutukseen keväällä 2018.** Työ Green Caren sitouttamiseksi entistä paremmin päivähoitoon alkoi koulutuksen jälkeen, joskin sen raportoinnissa ja näkyväksi tuomisessa on vielä tehtävää. Green Care -laatumerkkiä varten vaaditaan, että vähintään yksi henkilöstöstä on suorittanut **viiden opintopisteen koulutuksen. Tavoitteena on saada Tenavatallille Green Care -laatumerkki lähiaikoina.**

Green Care -toimintaa voi tuoda myös kotipalveluun ja osaksi ruokapalveluita. Eskolan Kyläpalvelu Oy:n toiminnassa onkin parhaillaan suunnitteilla alkaa tehdä Green Care näkyväksi myös muutoin kuin päiväkodin toiminnassa. **Paikallisen sesonkiruoan ja luonnon antimien esille tuominen ruokailussa** on ensimmäinen askel, jota on alettu jo toteuttaa lounasruokala Pikku-Pässin keittiössä. Suunnitteilla on myös pihapiirin ja ympäröivän maiseman parempaa hyödyntämistä.

3.3.2 Luontovoiman mahdollisuudet muualla kylässä

Kyläympäristö kohteineen on oiva ympäristö Green Care -ajatuksen tuomiseksi esimerkiksi **matkailuun.** Vaellusreitit, kiviakautiset kohteet, luonnonkauniit rauhoittumispaikat esimerkiksi lammen rannalla tai metsäpolulla tarjoavat monenlaisia vierailukohteita heille, jotka haluavat saada voimaa luonnosta. Kyläyhdistyksen kesäteatteri on elähdyttävä kokemus, mutta myös rauhallisempaa tahtia etsivät voisivat löytää Eskolasta omat vierailupaikkansa. Green Carea varten ei edes tarvitse välttämättä luoda uusia tapahtumia tai matkailutuotteita, vaan jo valmiiksi suositut tapahtumat voisivat saada sen kautta lisäarvoa. Tällainen tapahtuma on esimerkiksi Eskolan Eskot ry:n **pikkuratavaellus, jonka luonnonkaunis ympäristö ja vaelluskonkareiden mukaan meditatiivinenkin kävelymatka sopivat Green Care -ideaan täydellisesti.**

Myös kyläyhdistyksen **seniorikerho** on sellainen paikka, jossa voidaan tietoisesti käyttää Green Carea. Luonnon ei tarvitse sijaita kaukana, vaan myös tuttu grillikota voi ympäristöineen toimia voimaannuttavana ja yhteisöllisenä luontokohteena. Seniorikerho on jo aiemmin järjestänyt kevään päättäjäiset tällaisessa paikassa, joten **Green Caren tiedostaminen** vastaavissa yhteyksissä on tapa lisätä yksi osa-alue lisää Green Care -innovaatiokylän repertuaariin.

Se paikka Eskolassa, jossa Green Carea on hyödynnetty jatkuvasti jo vuosia, on Eskola-talolla toimiva **kotikoulu**. Koululla on tässä raportissa aivan oma lukunsa.

3.4. Green Care -luontohoivakoulun toiminta- ja perustamisedellytysten selvittäminen

3.4.1 Kotikouluaika

Kannuksen kaupunki päätti lakkauttaa Eskolassa toimineen Hanhinevan koulun vuonna 2013. Tämä aloitti suuren koulutaistelun, jossa käännettiin jokainen kivi, jopa lakimiesten avulla. Kyläläiset ehdottivat kaupungille ratkaisuksi **monipalveluyritystä**, joka tarjoaisi koululle tilat ja ateriat, jättäen vain opetusvastuun kaupungille. Ehdotusta ei hyväksytty. Viimeinen lukukausi päättyi keväällä 2014, mutta osa koululaisten vanhemmista ei halunnut luopua lähikoulusta. He päättivät jatkaa koulutoimintaa **kotikoululainsäädännön puitteissa**, vanhempainyhdistys **HanhiKukko ry:n** kautta. Kyläläiset olivat perustaneet Eskolan Kyläpalvelu Oy:n saman vuoden alussa (ks. kpl 3.5) ja ostaneet entisen Hanhinevan koulurakennuksen yhden euron hintaan keväällä 2014. Tässä uudelleen nimetyssä Eskola-talossa aloitettiin syksyllä 2014 koulunkäynti 11 oppilaan ryhmässä, kun edellisenä keväänä oppilaita oli ollut vielä 38. Ratkaisu koulupaikan valinnasta oli kaikille henkilökohtainen, eikä ketään painostettu tai taivuteltu valitsemaan kotikoulua. Kannuksen kaupunki ja Sievin kunta tarjosivat entisille Hanhinevan koulun oppilaille koulukyydin kunnalliseen kouluun. (Eskolassa koulua kävivät kevääseen 2014 saakka paitsi eskolalaiset, myös Sievin Kukonkylän oppilaat – tästä juontui aiemmin perustetun vanhempainyhdistys HanhiKukko ry:n nimi.) Moni valitsi kunnallisen koulun, vaikka toive omasta kyläkoulusta oli edelleen useimmilla olemassa.

Kotikoululainsäädännön mukaan lapsen huoltaja vastaa hänen koulunkäynnistään, ja kotikunnan velvollisuus on tarkkailla oppimisen edistymistä. Vanhemmat palkkasivat vanhempainyhdistys HanhiKukko ry:n talkootyötuotoilla opettajan, ja huolehtivat varsinaisesta opetuksesta vain taito- ja taideaineiden osalta yhtenä päivänä viikossa. Käytännössä opettaja palkattiin Eskolan Kyläpalvelu Oy:n palkkalistoille, ja vanhempainyhdistys maksoi yritykselle tukimaksua palkkakustannusten verran kuukausittain. Kannuksen kaupungilta määriteltiin Eskolan kotikoululle tarkastava opettaja, joka teetti koululaisille kokeet neljä kertaa lukukaudessa. Oppimismenestys oli hyvää. Opettaja, vanhemmat ja tarkastava opettaja tekivät yhteistyötä koko kotikoulun ajan. Koulussa ehti toimia kolme eri opettajaa, joista viimeisellä oli tuplarooli myös päiväkodin vastuhenkilönä. Näin tuntimäärä saatiin houkuttelevammaksi vakituiselle työntekijälle ja palkkakustannukset pienemmäksi vanhempainyhdistykselle. **Green Care -toimintamalli oli käytössä etenkin asiaan vihkiytyneiden vanhempien johdosta**, ja luontoretket, luonnossa oppiminen ja eläimiin tutustuminen olivat olennainen osa kotikoulun opetusta.

Palveleva Yhteisö -hankkeen alkaessa toiveena oli, että kotikoulusysteemistä päästäisiin hankkeen aikana eroon. Koska kotikoulua ei ole Suomessa millään tavalla tuettu, ryhmän ylläpitäminen oli erittäin kuormittavaa vanhempainyhdistykselle ja käytännössä itse vanhemmille, jotka tekivät talkootyötä lukemattomia tunteja kustantaakseen opettajan palkan ja opetusvälineet. Heti alkuun selvitettiin mahdollisuutta yksityisen koulun perustamiseen, mutta ryhmäkoko oli aivan liian pieni ja kaikkien allekirjoittama aatteellinen tausta puuttui – Green Care kun ei itsessään ole varsinainen ”aate”. Tällöin alettiin selvittää kotikouluryhmän liittämistä johonkin toiseen, isompaan yksityiseen kouluun. Tässäkin

tapauksessa nousi usein vastaan pieni ryhmäkoko (jonka olisi kuulunut olla valmiiksi suurempi – ei potentiaalisesti suurempi) sekä vaikeus löytää kaikkia vanhempia miellyttävää aatteellista taustaa. Etsintöjä kuitenkin jatkettiin. Oppilasmäärä hupeni pienimmillään viiteen oppilaaseen, kunnes alkoi tapahtua.

3.4.2 Pitkä matka koulukokeiluun

Syksyllä 2016 Eskolan kylän edustaja osallistui Kuntaliiton järjestämään PED-työpajaan. Hän otti puheeksi kotikoulun tilanteen ja sen, että yhteistyökoulu oli edelleen hakusessa. Tähän tarttui itäisellä Uudellamaalla sijaitsevan Lapinjärven kunnanjohtaja. Lapinjärven kunta oli jo aiemmin identifioitunut ihmisläheiseksi ja kokeilevaksi kunnaksi, ja yhteistyö 500 kilometrin päässä sijaitsevan kyläkoulun kanssa vaikutti mielenkiintoiselta. Myös lapinjärveläisen Porlamin kylän koulun oppilasmäärät olivat hupenevaan päin, ja ratkaisuja pienten lähikoulujen säilyttämiseksi haluttiin löytää yhteistyön kautta. Idean tasolla helppo ratkaisu osoittautui melkoiseksi haasteeksi.

Kannuksen kaupunki suhtautui positiivisesti ajatukseen kahden kylän keskinäisestä palveluyhteistyöstä ja siitä, että kotikouluryhmä tulisi Lapinjärven alaisuuteen. Valtioneuvoston kanslian **Kokeileva Suomi -hanke ja Kokeilun Paikka -digialustan kehitysryhmä** olivat mukana tukemassa kokeilua. Pian ensitapaamisten jälkeen tuli kuitenkin takapakkia, sillä Lapinjärven sivistystoimenjohtajan konsultoima Opetushallituksen edustaja suhtautui hyvin epäilevästi kokeilun laillisuuteen. Myös kotikuntakorvausten taannehtiva maksu huoletti, sillä Lapinjärvellä ei olisi varaa käynnistää kokeilua omalla kustannuksella. Kannuksessa taas kotikuntakorvauksia pidettiin suurena menoeränä. Myös laillisuus nousi jatkuvasti esille. Kuntaliitosta löytyi lakimies, jonka lausahdus kiteytti suomalaisen normikulttuurin syvimmän olemuksen:

”EN TIEDÄ VIELÄ MITÄ, MUTTA VARMASTI JOTAIN LAKIA TÄSSÄ TULLAAN RIKKOMAAAN.”

Jokaista kyseenalaistajaa kohti löytyi kuitenkin aina myös asiantuntija, jonka mukaan kokeilulle ei olisi estettä. Vanhempainyhdistyksen puheenjohtaja ja Palveleva Yhteisö -hankkeen työntekijä Eskolasta sekä Lapinjärven kunnanjohtaja ja uusi, 2017 aloittanut sivistysjohtaja väänivät mahdolltomalta näyttävässä tilanteessa VNK:n asiantuntijan avulla. Kokeileva Suomi -hanke ja Kokeilun Paikka vahvistivat lopulta kokeilustatuksen, minkä avulla kunnat uskalsivat ryhtyä hankkeeseen. Myös runsas julkisuus toimi vipuvoimana. Yhteisymmärrykseen kokeilun laillisuudesta päästiin alkuvuodesta 2017. Seuraavana kesänä pyöräytettiin käyntiin Kokeilun Paikan kautta joukkorahoituskampanja, jolla pyrittiin keräämään siltarahoitusta kokeilun alkuun. 25 000 euron tavoitteesta jäätiin kovin kauas, mutta vajaalla 4000 eurolla saatiin tulevan, valitettavasti yhä vanhempainyhdistyksen voimin pyöritetyn lukuvuoden kirjat ja pieni osa opettajan palkkauksesta. Haave kouluyhteistyön aloittamisesta jo elokuussa 2017 kaatui kunnallisten päätösten puuttumiseen.

Syyskuussa 2017 Kannuksen kaupungin sivistyslautakunta teki päätöksen sallia Lapinjärven kunnan tuottama opetus Eskolassa kokeilun ajaksi ja sopimus allekirjoitettiin joulukuussa 2017. Päätöstä oli edeltänyt voimakas kampanjointi paikallisille päätöksentekijöille. Sivistyslautakunta rajasi sopimuksen koskemaan vain Eskolassa nykyisellään olevia oppilaita. Lapinjärven kunnan ja Kannuksen kaupungin edustajat pääsivät kuitenkin kompromissiin, että kokeilun jatkoon kannalta uusien oppilaiden pääsy Eskolan yksikköön olisi välttämätöntä, ja Kannuksen kaupunki hyväksyi käytännössä oppilaaksioton uusien esikoululaisten kohdalta. Mahdollisten muista kunnista tulevien oppilaiden osalta Lapinjärvi voi tehdä oppilaaksiottopäätökset oman harkintansa mukaan. Kannus määritteli opetuksen järjestämisluvan kestävän nelivuotisen kokeilun ajan – alkaen tammikuussa 2018. Koska Lapinjärven kunta ei mitenkään ehtinyt aloittaa opetusta Eskolassa näin nopealla aikataululla, nelivuotiseksi kaavailtu kokeilu typistyi kolmeen lukuvuoteen. Lapinjärvellä tehtiin tarvittavat sivistyslautakunnan päätökset Kannuksen jälkeen. Siellä kysymyksiä herättivät kustannukset, mutta rauhoittava tieto oli, että VNK oli luvannut järjestää kokeilulle ns. siltarahoituksen varta vasten perustetun Motiva Oy:n lainan muodossa.

Lapinjärvi oli asettanut kotikouluaikaisen 11 oppilaan rajan kokeilun aloittamiselle. Myös valokuitu oli edellytys digitaalisten sovellusten käytölle opetuksessa. Kumpaakaan ei ollut vielä maaliskuussa 2018.

Lapinjärven sivistystoimenjohtaja ja alakoulun rehtori pitivät infotilaisuuden Eskola-talolla helmikuussa 2018 ennen päätöstä opettajan palkkauksesta. Tilaisuudessa kartoitettiin potentiaalista koululais määrää Eskolan yksikköön. Tuolloin näytti siltä, että 11 oppilasta täytyisi helposti, mutta moni vanhemmista jäi vielä todellisuudessa harkitsemaan asiaa, etenkin johtuen kokeilun määräaikaaisuudesta ja tulevaisuuden epävarmuudesta. Onneksi sopiva määrä koululaisia saatiin loppumetreillä kasaan. Valokuituasias ratkesi Eskolan Kyläpalvelu Oy:n toimesta Palveleva Yhteisö -hankkeen avustuksella ja kuitu vedettiin Eskola-talolle loppukesästä 2018. Elokuun 15. päivä 2018 aloitti 14 oppilasta koulunsa Eskolan toimipisteessä, Lapinjärven alaisuudessa.

Julkisuutta.

Sekä kotikoulu että yhteistyö Lapinjärven kunnan kanssa houkuttelivat paikalle lehdistöä ja valtakunnallista tv-väkeä.

Hankkeen aikana kerättiin kansioon toistakymmentä kouluaiheista artikkelia.

3.4.3. Käytännön toteutus ja tulevaisuuden näkymät

Vaikka taloudellinen taakka on poissa, vanhempainyhdistyksen rooli tulee edelleen olemaan aktiivinen, sillä Lapinjärvi on nimennyt koulukokeilun ”Eskola-hankkeeksi”, ja sen ohjausryhmässä on myös vanhempainyhdistyksen edustus. Myös Eskolan Kyläpalvelu Oy:llä on ohjausryhmässä jäsenyys. **Ilman vanhempainyhdistystä, Eskolan Kyläpalvelu Oy:tä, Eskola-taloa ja toimivaa lounasruokalaa koulutyön järjestäminen kylässä olisi ollut mahdottomuus.** Monipalvelukeskus täydentyy koululla juuri siten kuin vuonna 2013 Kannuksen kaupungille ehdotettiin. Eskolalaiset pääsevät viimein testaamaan, miten ja millaisin kustannuksin tällaisen kuvion pyörittäminen oikeasti tapahtuu. Yhteistyökunta vain löytyy 500 kilometrin päästä.

Koska opetuksen järjestämislupa on määräaikainen ja kokeilu päättyy keväällä 2021, tulevaisuus Eskolan kyläkoulun suhteen on vielä epävarma. Koulu yhteistyö on kuitenkin melkoinen erävoitto, sillä sen avulla voidaan testata ja mahdollisesti näyttää toteen, että **pienien yksikköjen säilyttäminen on mahdollista nykyaikaisen teknologian ja yhteiskunnallisen yrityksen avulla.** Lapinjärven yhteistyökumppani **Google** on avuksi kokeilun digitaalisissa ratkaisuissa, mutta Eskolassa tärkeintä on lähellä tapahtuva opetus, turvallinen koulumatka ja tuttu yhteisö, missä lapset voivat aloittaa koulutaipaleensa. Digitaalisuus toimii tässä vain välineenä.

Eskolassa pidetään edelleen parhaana vaihtoehtona, että oma kunta voisi järjestää kylän opetuksen. **Kannus voisi jatkaa etäkouluideaa Eskolan kanssa** Lapinjärven jälkeen, mikäli yhteistyö Lapinjärven kanssa päättyisi kokeilun loppuun. Lapinjärvellä testataan digiavusteista koulunkäyntiä myös **kunnan sisäisesti**, jolloin yksiköt ja henkilökunta ovat enemmän tekemisissä toistensa kanssa virtuaalisessa ympäristössä. Näin voidaan saada aikaan **säästöjä**, joita tähän mennessä on pyritty saamaan koulumaailmassa aikaan etenkin kyläkouluja lakkauttamalla. Säästöjen todentaminen edellyttää kuitenkin sitä, että kunnallisessa koulussa voidaan osoittaa tämänhetkiset **todelliset kustannukset** yksittäisen oppilaan osalta koulukuljetuksineen. Laskelmien perusteena on oltava palveluiden tosiasiallinen arvo (ei kuntien

sisäisesti määrittelemät hinnat) ja myös pitkäaikaiset ja välilliset taloudelliset vaikutukset. Hankkeen loppuvaiheessa saatiin kuulla, että Tampereen yliopisto on aloittamassa koulukokeilun **monialaisen tutkimusseurannan**. Tällaisen ulkopuolisen tarkkailijan mukaantulo on erittäin positiivinen asia kokeilun tulosten objektiivista analyysia ajatellen.

3.5. Monipalvelupisteen rahoituksen ja toimintamuotojen kehittäminen

Eskolan monipalvelupiste on nykyisin Eskolan ”keskus”, jota eri ikäiset ja erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset hyödyntävät päivittäin. Palvelupisteen kehittämistavoitteet olivat tarkemmin eriteltyinä seuraavat, painottuen viimeiseen kohtaan:

- Vanhusten ruokapalvelujen kehittäminen myös viikonlopuksi
- Kokous-, koulutus- ja seminaaripalvelujen kehittäminen
- Vanhusten kotona asumista tukeva palvelut, palvelutarvekartoitus ja tarpeiden mukaisten palveluiden tuotteistaminen ja tuottajatahojen etsiminen
- Verkkokaupan tarvekartoitus ja yhteistyötahojen etsiminen
- Kylän monipalvelupisteen rahoituksen, toimintamallin ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden kehittäminen

3.5.1. Monen palvelun Eskola-talo

Eskolan kyläkoulu, Hanhinevan koulu, lakkautettiin vuonna 2014. Tyhjilleen jäi vuonna 1959 rakennettu koulurakennus. Eskolalaiset perustivat kyläpalveluyrityksen, Eskolan Kyläpalvelu Oy:n, joka osti entisen koulun yhden euron hintaan. Yksi ensimmäisiä toimintoja monipalvelukeskuksessa olivat ruokapalvelut, kun Eskolan kesäteatterin kävijöille järjestettiin mahdollisuus ruokailuun esityksen yhteydessä. Nämä ensimmäiset ”teatteriruokailut” järjestettiin jo kesällä 2014. Sen jälkeen rakennusta remontoitiin, ja myös päiväkotit siirrettiin rakennukseen keväällä 2015. Toiminnot Eskola-talolla ovat pikku hiljaa laajentuneet. Kansalaisopiston kurssit ja 4H-kerho täydentävät Eskolan Kyläpalvelun omaa toimintaa talossa. Pitkin hanketta Eskola-talo alkoi tulla tutummaksi ympäristöksi sekä kyläläisille että muualta tuleville.

3.5.2. Päiväkotit Tenavatalli

Syy, miksi Eskolan Kyläpalvelu Oy perustettiin, oli lasten päivähoito. Kannuksen kaupunki päätti lakkauttaa kunnallisen hoitopaikan Eskolasta vuonna 2013. Tämä lakkautuspäätös tuli varsin lyhyellä varoitusajalla, ja yritys tempaistiin kasaan pikavauhtia. Ensi alkuun 8+2-paikkainen ryhmäperhepäiväkotit toimi kaupungin vuokratiloissa keskellä kylää, mutta vanhan koulun hankinnan myötä sille remontoitiin tilat omaan kiinteistöön. Palveleva Yhteisö -hankkeen alkaessa syksyllä 2015 ryhmäperhepäiväkotit Tenavatalli oli ehtinyt toimia muutaman kuukauden uusissa tiloissa. Tuolloin paikkamäärä oli 12. Eskolan Kyläpalvelu Oy teki kysynnän kasvaessa päätöksen **ryhmäperhepäiväkodin muuttamisesta yksityiseksi päiväkodiksi**. Syksyllä 2016 starttasi 24-paikkainen yksityinen päiväkotit Tenavatalli. Hanketyöntekijä oli mukana koko prosessissa, avustaen päivähoiton vastaavaa pedagogia ja Eskolan Kyläpalvelu Oy:n hallitusta tarvittavien asiakirjojen hankinnassa ja tilojen muokkaamisessa uusia vaatimuksia vastaavaksi.

Hanketyöntekijä on toiminut vastaavan pedagogin tukena myös henkilöstöpäätöksiä tehtäessä. Ensi alkuun päiväkodin henkilökunta pysyi ”omalla tontillaan” ja hieman eristäytyi talon toiseen pätyyn. Pakkaa haluttiin kuitenkin sekoittaa ja pitää työntekijät vireänä ja yritys tehokkaassa toiminnassa. **Matalat kynnykset ja työkaverien auttaminen tehtäväalueet ylittäen kuuluvat Eskolan Kyläpalvelu Oy:n toimintaperiaatteisiin**. Palettia on pyöritetty useampaan otteeseen hankkeen aikana, ja tämänhetkinen tilanne, missä päiväkodin henkilökunta toimii tarvittaessa kotipalvelun sijaisena tai vaikkapa keittiöllä avustajana, toimii vaihtelevassa arjessa ja erilaisissa sesonkitilanteissa varsin hyvin. Uudet työntekijät perehdytetään tähän toimintaympäristöön alusta alkaen, joten pettymyksiä tai yllätyksiä ei tule vastaan. Riskinä on aina sopivan henkilökunnan löytyminen, sillä etenkin kunnallisella puolella työtehtävät ovat

tiukkaan rajatut ja tämääntapainen monialainen työskentely voi olla monelle vierasta. Tarvitaan myös paitsi joustavaa, myös hyvin **moniosaavaa henkilökuntaa**, mutta onneksemme sellaista on ollut tarjolla.

Kannuksen kaupungilla on ollut Eskolan Kyläpalvelu Oy:n kanssa **ostopalvelusopimus** vuodeksi kerrallaan, toisen vuoden optiolla. Kyseinen sopimus **kilpailutetaan** joka toinen vuosi. Sievin kunnalla on käytössä **palveluseteli**, jonka kautta Eskolaan tulee lähes puolet päivähoidon lapsista. Myös Oulun kaupungista on ollut palvelusetelillä lapsia hoidossa Eskolassa. Palveluseteli on kunnalle vaivaton tapa hankkia päivähoitoa ilman kilpailutuksia. Päiväkotiin tulee lapsia myös suoralla sopimuksella Eskolan Kyläpalvelu Oy:n kanssa. Tällöin vanhemmilla on mahdollisuus hakea KELA:lta yksityisen hoidon tukea.

Viimeisimmässä Kannuksen kaupungin kilpailutuksessa Eskolan Kyläpalvelu Oy sai ensi kertaa ulkopaikkakuntalaisen kilpailijan. Sen edullisempi tarjous voitti, mutta tarjous vedettiin pois ilmeisesti tilojen puutteen vuoksi. Tämä oli Eskolan Kyläpalvelu Oy:lle opettavainen kokemus. Se, että juuri Eskolan Kyläpalvelu Oy järjestää Eskolassa päivähoitoa, ei ole itsetarkoituksellista. Olisi kuitenkin toivottavaa, että kunnassa huomioidaan paikalliset palvelutarjoajat ja asetetaan kilpailun ehdot sen mukaisesti. Kyläpalvelu joutui kilpailutuskokemuksen myötä pohtimaan myös omaa toiminta-ajatustaan: Onko Tenavatalli olemassa yrityksen tuloksentekeä varten vai täyttämään hoitopaikan tarvetta kylällä? Entä missä määrin toimintaa voidaan laajentaa kylän ulkopuolelle ilman, että se sotii alkuperäistä toiminta-ajatusta – Eskolan kylän palveluiden tuottamista – vastaan? Ensimmäiseen kysymykseen vastasivat asiakkaat: Tenavatalli on mieluisa hoitopaikka myös hoitolaisten vanhempien mielestä, ja moni olisi ollut valmis jatkamaan päivähoitopaikassa vaikka suoralla sopimuksella. **Oman kylän yritys nähtiin parhaaksi mahdolliseksi palveluntuottajaksi.** Toinen kysymys jäi vielä avoimeksi, mutta markkinointialuetta päätettiin varmuuden vuoksi laajentaa. Eskola sijaitsee monen työssäkäyntireitin varrella, ja tarjoaa sikäli nykyiselläänkin päivähoitomahdollisuuksia myös muille kuin eskolalaisille tai Sievin rajan tuolla puolen asuville. **Tenavatallin ovien pitäminen avoinna monen kunnan alueelta tuleville asiakkaille tuo positiivista nostetta myös koko Eskolan kylälle.**

3.5.3. Lounasruokala Pikku-Pässi

Lounasruokala Pikku-Pässin toiminnan kehittäminen oli haastavaa, ja paitsi Eskolan Kyläpalvelu Oy:n hallitus ja kokit, myös hanketyöntekijä osallistui siihen aktiivisesti. Ensi alkuun ruokapalvelutoiminta oli kovastikin miinusmerkkistä, ja sen hyöty oli lähinnä päiväkodin toiminnan tukijana ja kylän senioriväestön arjen helpottajana kotiin tuotavien aterioiden myötä. Muut asiakkuudet olivat ikään kuin bonusta, sillä kävijämäärät olivat vähäisiä. Palveleva Yhteisö -hankkeen alkaessa Eskolan Kyläpalvelu Oy:n ruokapalveluissa työskenteli kokin lisäksi myös paikallisen yrityksen keittiössä työskentelevä keittiöapulainen. **Jakelukeittiötoiminta kuitenkin lopetettiin, sillä se osoittautui kannattamattomaksi.** Näin ollen luovuttiin toisesta keittiötyöntekijästä. Yhteistyö kyseiseen yritykseen jatkui siten, että työntekijät ryhtyivät käymään lounaalla Pikku-Pässissä. Moni Pikku-Pässin lounasasiakkaista ruokailee sopimushintaan, ja heitä on useammista paikallisista yrityksistä. Tällaista yhteistyötä on pyritty vaalimaan kaikin mahdollisin tavoin. **Paikallisten suurten työllistäjien läsnäolo kylällä on myös lounasruokalalle tärkeää.**

Hyvän kokin löytyminen on vaikeaa suurelle osalle ravintoloista. Tällä hetkellä yritys saa nauttia ammattitaitoisen, vakituisen kokin työpanoksesta, mutta sijaisten löytyminen on yhä vaikeaa. Moni sijaistus onkin tehty talon sisäisesti. Nykyisen kokin aikana keittiön toiminta on saatu kannattavaksi itsenäisenä yksikkönä. Myös hygieniatasosta kertova Oiva-merkintä on erinomainen. Pelkkä ruoanlaittotaito ei riitä, etenkin pienessä yrityksessä, jossa jokaisen työntekijän on annettava parastaan ja osattava ajatella myös koko yrityksen toimintaa. Suuri vastuu edellyttää myös ehdotonta luotettavuutta. Eskolan Kyläpalvelu Oy onkin koittanut **painottaa rekrytoinnissaan yhteiskunnallista yrittäjyyttä ja niitä arvoja, mitkä ovat kylän yrityksen kantava voima.**

Muutaman ensimmäisen vuoden ajan kassatyö lounasruokalassa hoidettiin talkoovoimin. Alkuaikoina talkoolaisen läsnäololla oli muutenkin enemmän merkitystä, sillä yrityksen rutiinit eivät olleet vielä vakiintuneet, ja paikalla tarvittiin osajaja, joka tiesi miten vastaan tulevat tilanteet hoidetaan. Tätä nykyä

tämän tietopankin ja koordinaattorin virkaa on hoitanut hanketyöntekijä, mutta hyvin suuri osa näistä päivittäisistä vastuista on laskettu myös työntekijöiden harteille. Yritys pyörii siis jo hienosti ”omillaan” ilman jatkuvaa kyläaktiivien läsnäoloa. Kassatyöhön on palkattu toistaiseksi osa-aikainen työntekijä, joka voi tarvittaessa työskennellä myös päiväkodilla tai keittiöapuna. Kassatyötä kehitettiin hankkeen aikana myös hankkimalla **internetyhteydellä toimiva uudenaikainen OP Kassa -laitteisto**, mikä helpottaa huomattavasti paitsi kassatyötä, myös myynnin seurantaa ja kirjanpitoa. Samaan kassajärjestelmään saatiin kytkettyä myös **verkkokauppapalvelu**, joten verkkokaupan perustaminen kävi kuin itsestään. Asiakkaat ovat kuitenkin tottuneet tilaamaan tuotteita sähköpostilla ja puhelimitse www-sivulta löytyvien ohjeiden perusteella, joten verkkokauppaan on tullut vain niukasti tilauksia. Pääasia kuitenkin on, että Eskolan tuotteita saa tilattua nettiä hyödyntäen myös etäältä. OP Kassan verkkokaupassa on lisäksi se ongelma, että **postimaksu on kiinteä**, eli asiakas maksaa saman maksun, tilasi hän sitten yhden postikortin tai kymmenen kirjaa. Näin ollen tuotemyynti www-sivujen kautta on edelleen kannattavaa.

KIOSKI KYLÄKAUPAN TILALLE

Palveleva Yhteisö -hankkeen alkuaikana Eskola joutui luopumaan viimeisestä kyläkaupastaan. Hieman sen jälkeen lounasruokalan asiakkaat alkoivat kysellä maitopurkkeja ja muuta pientä Pikku-Pässin keittiöltä. Tästä syntyi idea **kioskin perustamiseen lounasruokalan yhteyteen**. Pikku-Pässin kioski pystytettiin hanketyöntekijän avustuksella entiseen koululaisten ruokalaan keittiöön johtavalle käytävälle. Valikoima on täydentynyt reilussa parissa vuodessa kattamaan yleisimpiä kotona tarvittavia välttämättömyyksiä, kuten kuivaelintarvikkeita ja hygienia tuotteita. Edulliset kylmäkaapit ovat olleet hakusessa koko ajan, mutta toistaiseksi maitotuotteet saa vielä pyytämällä keittiön puolelta. Riskiä kioskin ylläpidossa ei juurikaan ole, sillä ylijäämätavara saadaan hyödynnettyä yrityksen muussa toiminnassa. Kioskin aukioloajat eivät palvele aivan kaikkia kyläläisiä, sillä se on avoinna vain arkipäivisin, lähinnä lounasaikaan. Ilta-aukioloja kokeiltiin keskiviikkoisin vuonna 2016 talkoovoimin, samaan aikaan myös nuorisotilan ovet olivat auki. Kioskikävijöitä, samoin kuin talkooväkeä, oli kuitenkin niin niukasti, että kokeilusta luovuttiin. Kioski on kuitenkin kasvattanut suosiotaan, joten myös **uusi aukiolokokeilu voisi olla paikallaan**. Myös hyvinvointikyselyssä toivottiin laajempia aukioloja.

3.5.4. Kotipalvelut

Eskolan Kyläpalvelu Oy tarjoaa ei-sairaanhoidollisia kotipalveluita, eli mm. ateriakuljetuksia, peseytymis- ja pukeutumisapua sekä siivouksia. Hanketyöntekijä laati kotipalveluita varten **lomakkeiston**, jota voidaan käyttää sopimuksia laadittaessa ja palvelutarpeen arviointeja tilattaessa. Hän toimi myös kotipalvelutyöntekijän kumppanina toimintaa suunniteltaessa. Suurin osa asiakkaista tilaa palvelunsa suoraan yritykseltä, pari Keski-Pohjanmaan palveluyhtymä Soiten kautta. Kotipalvelussa on koettu tuntuvimmin soteuudistuksen vaikutukset, sillä vastualueiden muutokset ovat aiheuttaneet henkilövaihdoksia eikä yhteyshenkilöä ole aina löytynyt. Vaikka tällä hetkellä Soiten kautta tulevia asiakkaita on vähän, kylän iäkkään väestön hyvästä kunnosta johtuen, odotettavissa on, että tilanne muuttuu lähivuosina kasvavaan suuntaan. Soiten kanssa järjestetään vuosittaiset palaverit, joissa kartoitetaan tilanne heidän asiakkaidensa osalta. Myös hanketyöntekijä on osallitunut näihin palavereihin. Hyvä yhteistyö tulee säilyttää jatkossakin, ja siihen tähdätään asianmukaisella palvelulla, joka täyttää paitsi asiakkaiden tarpeet, myös tarvittavat säädökset. **Palse-palveluseteliportaaliin liittyminen** on ollut Eskolan Kyläpalvelu Oy:llä jo pitkään työn alla. Yritys on ollut palvelusetelirekisterissä lähes perustamisestaan lähtien, mutta **sähköisen Palsen kautta asiakkaat voisivat löytää suoraan Eskolan Kyläpalvelu Oy:n kotipalvelut**.

Eskolan Kyläpalvelu Oy:n kotipalvelutyöntekijälle ei ole vielä ollut työkohteita kokoaikaiseen työaikaan. Hän onkin **tuplaroolissa**: kyläpalvelun kotipalvelutyöntekijänä ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana. Ensimmäisessä mainitussa työssä häntä sijaistavat ja täydentävät tarvittaessa myös Tenavatallin lähihoitajat. Kuntouttavan työtoiminnan ohjausta ovat hänen poissa ollessaan tehneet kyläyhdistyksen edustajat talkootyönä. **Kahdesta työsuhteesta työntekijä saa yhteensä normaalin kuukausipalkan verran ansioita**. Ongelmia aiheutti

lomien ajoitus, sillä toinen työsuhde on ollut toista pidempi ja lomia kertynyt enemmän. Mikäli jatkossa päädytään vastaaviin ratkaisuihin, olisi eduksi, jos **molemmat työsuhteet alkaisivat yhtä aikaa puhtaalta pöydältä.**

Yksi Palveleva Yhteisö -hankkeen yksittäisistä tavoitteista oli **vanhusten ruokapalvelujen kehittäminen myös viikonlopuiksi.** Eräällä tapaa tämä jo toimii, sillä joillekin asiakkaille viedään perjantaisin ruokaa myös viikonlopun tarpeisiin. **Kotipalvelu on alkanut toimia viikonloppuisin muilla tavoin: Soite on alkanut tilata palveluita yksittäisille asiakkaille myös viikonlopuille.** Kotipalvelun työntekijä vuorottelee viikonlopputyötä Tenavatallin lähihoitajien kanssa, jolloin työajat pysyvät kohtuullisena. Toistaiseksi kyse on vain aamuisin tapahtuvasta avustamisesta, mutta **ovi on jo auki muunkinlaiseen viikonloppupalveluun.** Keittiö on kuitenkin avoinna vain arkipäivisin, joten mahdollinen viikonloppuisin kuljetettava ruoka täytyisi olla joko viikonloppuhenkilöstön itse valmistamaa tai jäädytettyä. Eskolan Kyläpalvelu Oy:n periaatteisiin kuuluu **tuoreen ruoan tarjoaminen,** jolloin jälkimmäinen vaihtoehto on ainakin nykyisellään poissuljettu.

3.5.5. Muut Eskolan Kyläpalvelu Oy:n palvelut

Matkailupalvelut ovat kasvava osa Eskolan Kyläpalvelu Oy:n toimintaa. Kohderyhmänä ovat kyläpalveluiden opastuskeskuksen myötä etenkin kylien ja maaseudun kehittäjät – myös kansainvälisesti. Monipalvelukeskuksen toimintaperiaatteista puhuttiin tarkemmin luvussa 3.3. Kyläpalvelun osalta ansaintamahdollisuuksia on etenkin opastuskierrosten järjestämisessä, missä opastukseen voidaan yhdistää erilaisia ruokailu- ja majoitusavustusmahdollisuuksia. Vierailijaryhmien majoituksessa esimerkiksi läheisellä Partio Jylhän mökillä Eskolan Kyläpalvelu Oy on toimittanut majapaikkaan liinavaatteet, aamupalatarvikkeet ja ruokailuja henkilökuntineen sekä järjestänyt loppusiivouksen.

Heinäkuiset teatterikävijät ovat tärkeä kohderyhmä hyödyntäessään Eskolan Kyläyhdistys ry:n kanssa yhteistyössä luotua **teatteripakettia.** Teatteripakettiin kuuluu lipun lisäksi ruokailu lounasruokala Pikku-Pässissä ennen tai jälkeen esityksen sekä väliaikakahvit. Etenkin kauempaa tuleville linja-autoryhmille teatteripaketti tarjoaa kokonaisuuden, joka houkuttelee Eskolaan vuosi vuoden jälkeen. Samassa yhteydessä tutustutaan usein myös metsäratamuseon nähtävyyksiin. Kyläpalveluiden opastuskeskuksen myötä **opastustarjotin** tarjoaa vaihtoehtoja tutustua itseään eniten kiinnostaviin asioihin Eskolassa.

3.5.6. Tulevaisuudennäkymiä

Hankkeen tavoitteena oli **kyläpalvelukeskuksen toimintamallin, rahoituksen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden kehittäminen.** Kun toimintamalli saatiin edellisissä luvuissa mainituin toimenpitein tehokkaammaksi, rahoitus alkoi hoitua omalla painollaan. Palvelukeskuksen kehittäminen on kuitenkin **jatkuva prosessi,** ei maali, johon päädytään. **Toimintaympäristön ja yhteiskunnan muutoksessa on pysyttävä mukana.** Eskolan Kyläpalvelu Oy:ssä **johtoryhmänä** ovat toimineet päiväkodin esimies ja hanketyöntekijä. Hanketyöntekijän mukanaolo oli tärkeää, jotta hankkeen tavoitteet kyläpalvelukeskuksen kehittämisestä toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Johtoryhmä on tuonut yrityksen arjen näkyväksi hallitukselle ja vastaavasti vievät hallituksen viestiä työntekijöille. Toimitusjohtajan puuttuessa tällainen silta hallinnon ja henkilöstön välillä on välttämätön. Viime aikoina myös muun henkilöstön merkitys toiminnan suunnittelussa ja ideoinnissa on kasvanut. Tällaista yrittäjähenkkeä vaaditaan koko henkilökunnalta, mutta etenkin heiltä, joilla on vastuu päivittäisistä työpaikalla tehtävistä päätöksistä. Yrityksen toimintamallin tuntemus on tärkeää koko henkilökunnalle, ja huolellinen perehdytys on tärkeää myös jatkossa. Eskolan Kyläpalvelu Oy ei ole kuin ”mikä tahansa” yritys, vaan yhteisöllinen ja sosiaalinen merkitys on korostunut kaikessa toiminnassa. **Ne työntekijät, jotka arvostavat tämänkaltaista arvopohjaa ja joille Eskolan tarina on sydäntä lähellä, saavat työstään irti enemmän ja vastaavasti myös panostavat yritykseen paremmin.**

Haasteita tulevaisuudelle tuovat muuttuva kilpailutilanne, maakunnalliset muutokset sosiaali- ja terveysalalla, toimintamuotojen ja -kapasiteetin yhteensovittaminen sekä mahdolliset tulevat investoinnit. **Johtonuurana**

toimii yrityksen alkuperäinen toiminta-ajatus: toimitaan kylän hyväksi, kylän omista tarpeista käsin. Laajentuminen ei ole itsetarkoituksellista, mutta asiakaspohjaa tarvitaan myös kylän ulkopuolelta: näin myös eskolalaisten palvelut ovat turvallisemmalla pohjalla. Kyläläisten toiveet ja tarpeet ovat kuitenkin aina ykkössijalla.

Yhteiskunnallisen yrittäjyyden kehittäminen hankkeessa on ollut sitä, että **Eskolan mallia on tuotu esille julkisuudessa ja erilaisissa seminaareissa.** Suomessa yhteiskunnallinen yrittäjyys ei ole erityisasemassa. Pienten yritysten ja yhteisöllisten toimijoiden mahdollisuuksia selvitä suuria kilpailijoita vastaan parantaisi, jos yhteiskunnallisen yrittäjyyden lisäarvo ja pitkän tähtäimen vaikutukset tunnistettaisiin. Sen sijaan asiakkaille ei ole korostettu yhteiskunnallista yrittäjyyttä eikä esimerkiksi yhteiskunnallisen yrittäjyyden merkkiä ole haettu. Tämä johtuu siitä, että käsite on suurimmalle osalle vielä tuntematon, ja se **mielletään herkästi sosiaalisesti yrittäjyydeksi** eli työllistämiprojektiksi tai vajaakuntoisten työpajaksi. **Odotettavissa kuitenkin on, että käsitteen tunnettuus paranee, ja Eskolan Kyläpalvelu Oy voi ottaa kaiken hyödyn ja näkyvyyden irti yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä.**

4. AIKATAULU JA RESURSSIT

2015	2016	2017	2018
<ul style="list-style-type: none"> • Nettisivujen ja somen ajankohtaistaminen • EVS-toiminnan aloituksen tukeminen • Kotipalveluiden alv-selvitys • Eskola-talon pelastussuunnitelman päivitys • Päiväkodin omavalvontasuunnitelman päivitys • Palaveri Jytan (sittemmin Soite) kanssa kotipalvelusta • Eskola-talon henkilöstöasioissa avustaminen • Hankkeen tiedotusmateriaalin valmistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvointikyselyn laatiminen • Kotipalvelun lomakkeiston laatiminen • Vierailu Alpuan kylälle • Uusitalon arkiston vastaanotto • Maailmankylä - juhla järjestelyissä avustaminen • Tulevan opastuskeskusrakennuksen energiakartoitus • Päiväkodin Green Care -opinnäytetyön tilaus • Päiväkodin laajennus • Palveluportaat -yhteistyö • Meidän museo -yhteistyö • Kylätoimintaseminaari Seinäjoella (Ruralia) • MaNe -koulutus Eskolassa • Eskola-talon kassajärjestelmän uusiminen • RISE-yhteistyön aloitus • Lapinjärvi-yhteistyön aloitus 	<ul style="list-style-type: none"> • Seniorikerhon perustaminen • Genius loci -yhteistyö • Suomi 100 -yhteistyö Thunder Bayn Keskipohjalaisen Kerhon kanssa (kesäteatteri) • Koulukokeilun selvitystyötä • Vuoden kylä -hakemuksessa avustaminen • Eurooppa kylässä - tapahtuma • Eero Uusitalon arkiston järjestelytyön aloitus: työntekijän ohjeistus • Maaseutuparlamentti, yhteiskunnallisen yrittäjyyden työpaja • Vuoden kylä -juhlatilaisuuksissa avustaminen, toiminnan esittelyitä • Kylätoiminnan neuvottelupäivät Tampereella 	<ul style="list-style-type: none"> • Uusi hyvinvointikysely • Internetsivujen uusiminen • Kylät palvelukeskuksina -seminaari Pikku-parlamentissa • Eero Uusitalon muistoseminaari • Valokuidun hankinnassa avustaminen • Eskolan Kyläpalvelu Oy:n investointihankkeessa ohjeistaminen • Eskola-Lapinjärvi -kouluyhteistyön aloitus • SmartPost-neuvotteluiden aloittaminen • Uuden Eskolan opastekyltin tilaaminen • Rautajärven kyläseminaari

Palveleva Yhteisö -hankkeen aikataulu oli lähelle suunnitelman mukainen seminaareja lukuun ottamatta. Taulukossa on nähtävillä toteutunut aikataulu pääpiirteittäin (jatkuvia, rinnalla kulkevia toimenpiteitä lukuun ottamatta). Taulukkoon merkityt tilaisuuudet ja seminaarit ovat sellaisia, missä hanketyöntekijä on ollut puhujana. Pelkkiä seminaarivierailuja ei ole merkitty taulukkoon.

Hankkeella oli käytettävissään kaikki se laaja tietotaito ja vapaaehtoistyövoima, mitä Eskolan kylällä on antaa. Lisäksi monipalvelukeskuksen tilat ja tarpeisto olivat käytettävissä päivittäisessä työssä. Resurssit olivat enemmän kuin riittävät hyvän hankkeen pyörittämiseen. Eskolalaiset olivat äärimmäisen yhteistyökykyisiä ja -haluisia, ja auttoivat parhaansa mukaan siinä, että Palveleva Yhteisö -hanke saatiin toteutettua parhaalla mahdollisella tavalla. Missään vaiheessa ei tuntunut siltä, että hanke olisi ollut kylälle

rasite, vaikka sen rahoittaminen vaatikin runsaasti ponnisteluja talkooväeltä. Hankkeen resursseiksi voidaan laskea myös Eskolan kylän loistavat yhteistyöverkostot, joista lisää seuraavassa luvussa.

Koska osa hankkeeseen kaavailuista toimenpiteistä oli vielä kesken heinäkuussa 2018, haettiin lisäaikaa vuoden 2018 loppuun saakka. Näin ollen hankkeessa päästiin todistamaan kouluyhteistyön aloitus Lapinjärven kanssa, valokuituyhteyden käyttöönotto sekä Eskolan Kyläpalvelu Oy:n remonttihankkeen alkua. Myös SmartPost-neuvottelujen käynnistäminen, uuden opasteen tilaaminen ja loppuraportin laadinta tehtiin jatkoajalla. Palveleva Yhteisö -hanke päättyi 31. lokakuuta 2018.

5. ORGANISAATIO JA YHTEISTYÖKUMPPANIT

Toteutuksen organisaatio koostui Eskolan kyläyhdistyksen hallituksesta, hanketyöntekijästä ja **ohjausryhmästä**. Ohjausryhmään oli valittu edustus kyläyhdistyksestä, vanhempainyhdistys HanhiKukko ry:stä, liikuntaseura Eskolan Eskot ry:stä, Eskolan Kyläpalvelu Oy:stä, Eskolan Kehitys Oy:stä, Rieska-Leaderiltä ja Kannuksen kaupungin edustaja Keski-Pohjan Yrityspalvelut Oy:n kautta. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana 1-2 kertaa vuodessa. Ohjausryhmän tärkein merkitys oli hankkeen edistymisen seurannassa sekä johtuen hankkeen laajuudesta, tehtävien asettamisesta tärkeysjärjestykseen. Esimerkiksi ostopalvelurahan suurimmat käyttökohteet määriteltiin ohjausryhmän opastuksella.

Eskolan lähipalveluiden tärkeä kehittämistaho on kyläyhdistyksen lisäksi Eskolan Kyläpalvelu Oy. Kyläyhdistys on toiminut jo aiemmin aktiivisesti kyläläisten toiveiden kartoittamiseksi ja lähipalveluiden säilyttämiseksi. Eskolan Kyläpalvelu Oy on tästä konkreettinen ilmentymä, ja käytännössä hanke teki tiivistä yhteistyötä kylän palveluyrityksen kanssa. Myös muut yritykset ja yrittäjät, nykyiset ja tulevat, ovat oleellinen osa kylän lähipalveluita. Se, missä Palveleva Yhteisö -hanke olisi voinut toimia paremmin, oli **olemassa olevien yritysten lähestyminen ja sitouttaminen yhteiseen toimintaan**. Vaikka jatkuvuutta on jo havaittavissa tiettyjen yritysten kohdalla, hankkeessa olisi voitu perehtyä tähän tarkemmin. Siihen on mahdollisuus tulevassa Opastava Yhteisö -jatkohankkeessa (ks. luku 7.2). Eskolan Kehitys Oy on etenkin kylän asuntotuotantoon keskittynyt kehittämissyhtiö, joka rakennutti Eskolaan rivitalon vuonna 2007. Liikuntapalveluiden osalta Eskolan Eskot ry:llä on tärkeä asema kylässä, ja vanhempainyhdistys HanhiKukko ry on ollut koulutoiminnan tukemisen ja koulukokeilun valmistelun lisäksi myös mukana liikuntatapahtumien järjestämisessä. Uutena yhteistyökumppanina on ollut myös **Eskolan koiraharrastajat ry**. Ohjausryhmän edustuksen kautta hankeorganisaatio koostui useista kylän aktiivitahoista sekä tärkeimmistä yhteistyökumppaneista, joilla kaikilla oli oma osansa hankkeen onnistumisessa.

Eskolan ulkopuolisista yhteistyökumppaneista on mainittava tässä yhteydessä etenkin **Keskipohtalaiset Kylät ry, Rieska-Leader ry ja Suomen Kylät ry**. Näiltä tahoilta on saatu arvokasta tietoa ja vinkkejä kulloinkin menneillään olleista hankkeista, päätöksenteosta ja rahoitusmahdollisuuksista, ja ne ovat osaltaan vieneet eteenpäin Eskolan asiaa tiedottamalla kylän toiminnasta ja Palveleva Yhteisö -hankkeesta sopiville tahoille. Hyvät suhteet näihin toimijoihin ovat jatkossakin Eskolan kehitykselle äärimmäisen tärkeitä, ja niitä tulee ylläpitää koko ajan. Suhteet Kannuksen kaupunkiin toimivat tietyiltä osin jouhevasti, mutta kehittämisen varaa toki on, ja uusia yhteistyömuotoja toivotaan etenkin asumiseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa.

6. KUSTANNUKSET JA RAHOITUS

Seminaarien määrän typistyminen yhteen vähensi ostopalvelurahan käyttöä. Lisäksi toteutettu Eero Uusitalon muistoseminaari oli luonteeltaan sellainen, ettei esimerkiksi puhujapalkkioihin tarvittu lainkaan rahaa. Koettiin myös, etteivät painetut esitteet tuota tarpeeksi kauaskantoista hyötyä, joten niistä luovuttiin. Markkinointia tehtiin pääosin maksuttomia väyliä hyödyntäen. Ostopalvelurahaa pystyttiin siirtämään palkkakustannuksiin, mikä mahdollisti jatkoajan.

Hankkeen yksityinen rahoitus toteutettiin **kylän omalla varainhankinnalla**, eli käytännössä suurelta osin kesäteatterin tuotoilla. Kannuksen kaupunki myöntää yhdistyksille **korotonta hankeajasta lainaa**, mikä mahdollisti tämänkin hankkeen toteutumisen, sillä maksatukset saapuvat toisinaan suurellakin viiveellä.

Alla olevassa laskelmassa näkyy muutettu tukipäätös. Alkuperäisessä tukipäätöksessä palkkoja oli 4000 euroa vähemmän, yleiskustannuksia 960 euroa vähemmän ja ostopalvelurahaa 4960 euroa enemmän. **Lokakuun lopussa hankkeella oli käyttämättä vielä 2575,65 euroa, minkä käyttämiseen on vielä aikaa vuoden 2018 loppuun saakka, jolloin hanke virallisesti päättyy.**

Muutettu tukipäätös	Toteutuma 31.10.2018	Tuki 31.10.2018
☐	☐	☐
☐ Palkat 121783 €	☐ Palkat 121518,56 €	☐ EU + Valtio 105707,57 €
☐ Ostopalvelut 10040 €	☐ Ostopalvelut 7792,27 €	☐ Kunta 21072,66 €
☐ Yleiskustannukset 24% 29227,92 €	☐ Yleiskustannukset 24% 29164,44 €	☐ Tuki yhteensä 116028,60 €
☐ Kustannukset yhteensä 161050,92 €	☐ Kustannukset yhteensä 158475,27 €	☐ Yksityinen rahoitus 42446,67 €

7. HANKKEEN ETENEMISEN TARKKAILU

7.1 Raportointi

Ohjausryhmä ja etenkin kyläyhdistyksen hallitus saivat kokouksissaan raportteja (ensin mainittu kirjallisia) hankkeen edistymisestä. Näissä yhteyksissä myös suunniteltiin tulevaa toimintaa. Ohjausryhmän raportit löytyvät hankemapista ja tämä loppuraportti sisältää niiden oleellimmän sisällön. Loppuraporttia alettiin kirjoittaa hyvissä ajoin hankkeen aikana, jotta laajat toteutustiedot saatiin mahdollisimman tarkkaan muistiin. Hyvänä apuna loppuraportin kirjoittamisessa olivat paitsi yksityiskohtaiset omaan käyttöön tehdyt muistiinpanot, myös laaja hankkeen aikana kertynyt kuva-aineisto, suurelta osin hanketyöntekijän itse ottamista kuvista. Tavoitteena oli, ettei loppuraportti olisi pelkkä hanketekninen välttämättömyys, vaan hyödyllinen lukukokemus kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita yhteisöllisten palveluiden tuottamisesta ja kyläkehittämisestä.

7.2 Seuranta

Hanketyöntekijä osallistui lähes kaikkiin kyläyhdistyksen johtokunnan kokouksiin hankkeen aikana, ja kyläyhdistys pääsi näin säännöllisesti tenttaamaan hankkeen edistymisestä (n. 5-6 kertaa vuodessa). Läheistä yhteistyötä tehtiin kyläyhdistyksen rahastonhoitajan sekä kirjanpitäjän kanssa, koskien muun muassa budjetin toteutumista ja maksatuksia, joten niiden suhteen ei päässyt syntymään yllätyksiä. Hanketyöntekijä sai siinä määrin luottamusta osakseen, ettei varsinaista muuta seurantaa ollut, lukuun ottamatta ohjausryhmän kokouksia (1-2 kpl vuodessa). Kanssakäyminen kyläyhdistyksen ja muiden eri toimijoiden kanssa oli päivittäistä ja arkipäiväistä, joten hanke oli koko ajan näkyvillä ja kuuluvilla.

8. MITÄ JÄI KÄTEEN

8.1 Tulokset ja vaikutukset

Palveleva Yhteisö -hankkeen tärkein yksittäinen tulos oli **Eskolan palvelukehitystyön tarkkailu, raportointi ja analysointi**. Toki myös **kehittämistoimenpiteitä** tehtiin runsain mitoin, mutta se paras anti, mitä hankkeella saatiin aikaan, oli **Eskolan tarinan näkyväksi tekeminen**. Konkreettisin hyöty kehittämistoimien raportoimisesta jo hankkeen aikana saatiin syykuussa 2017, kun Eskola valittiin ensimmäisenä kylänä Suomessa toistamiseen valtakunnalliseksi vuoden kyläksi. Suomen Kylät ry:n puheenjohtaja Petri Rinne kertoi puheessaan, että valinta oli ollut vaikea vain siitä syystä, ettei koskaan aiemmin ollut valittu samaa kylää toistamiseen. Perustelu oli kuitenkin hänen mukaansa selvä:

ON NE VAAN NIIN HYVIÄ.

Hankkeen aikana kylään saatiin vieraita useista Suomen kylistä, joiden edustajia vieraili Eskolassa viimeisen kolmen vuoden aikana paitsi itsenäisesti, myös erilaisten kehittämishankkeiden kautta. Hanketyöntekijä osallistui myös vastavuoroisesti **tutustumiskäynneille** Kokkolan Ykspihlajaan ja Raahen Alpuan kylään, joista saatiin oppia kuntouttavan työtoiminnan kehittämisestä sekä omasta energiatuotannosta.

Tieto Eskolan saavutuksista on kiirinyt jo **kansainväliseksi** asti. Hanketyöntekijä lähetti pyynnöstä tiedot EU:n Smart Village -aloitteelle, ja Eskola on nyt kansainvälisenä esimerkkinä älykkästä kylästä. Samalla teemalla tulivat latvialaisen maaseutuverkoston vierailijat (joukossa ministeriötason väkeä) Eskolaan kesällä 2018, toisena kohteena Suomessa heillä oli Kyrön kylä. Hankkeen aikana Eskolassa kävi myös Leader-väkeä Virosta ja Mutkalammen ystävyyskyläläisiä Unkarista, ja linja-autolastillinen Kannuksen kaupungin Eurokuntaverkosto-vieraita kesällä 2017. Hanketyöntekijä aloitti hankkeen loppupuolella keskustelut Japaniin Tsurun yliopistoon Rovaniemen kaupungin välityksellä, sillä myös Japanissa ollaan kiinnostuneita Eskolan palvelumallista.

Median kiinnostus Eskolaa kohtaan oli hurjaa hankkeen aikana. Hanketyöntekijän kokoamaan lehtileikekansioon kertyi juttuja yli 60 kappaletta vuosina 2015 - 2018, ja varmasti jokin jäi myös huomaamatta. Eskolasta kirjoittivat mm. Iltalehti, Taloussanomien, Kodin Pellervo, Kotivinkki ja Pirkka sekä monet maakunnalliset ja paikalliset lehdet. MTV3 teki Eskolan koulusta kaksi tv-uutisjuttua ja YLE kävi useampaan otteeseen sekä radion että tv:n merkeissä. Koulu kiinnosti erityisesti, mutta myös mm. Eero Uusitalon arkisto ja kyläkirjakirjasto sekä Vuoden kylä -titteli. Syksyllä 2018 alkanut Lapinjärven kouluyhteistyö kutsuu valtakunnallisen median paikalle vielä moneen otteeseen.

Kylän monipalvelukeskus oli hanketyön keskuspaikka. Eskolan Kyläpalvelu Oy kasvoi hankkeen aikana liikevaihdoltaan lähes kolminkertaiseksi, päiväkotitilaajien 12-paikkaisesta ryhmäperhepäiväkodista 24-paikkaiseksi yksityiseksi päiväkodiksi ja tappiota tehnyt keittiö alkoi toimia kannattavasti. Kotipalveluiden työnkuva muuttui maakunnallista sosiaali- ja terveystaluyksikköä tukeneesta toiminnasta entistä enemmän yksityisten suosimaksi siivouksien ja ateriakuljetusten tarjoajaksi. Työntekijät vaihtuivat, henkilöstörakenne uudistui, työnkuvia laajennettiin, mutta samalla henkilöstö hitsautui yhteen. Työntekijöiksi valikoitui loppupeleissä sellaisia, jotka ottivat Eskolan arvomaailman omakseen.

Monipalvelukeskus on paljon enemmän kuin vain Eskolan Kyläpalvelu Oy. **Kyläpalvelutoimisto** on myös kyläyhdistyksen ja yleisten kylän asioiden infopiste. Ja mikä tärkeintä, entinen Hanhinevan **koulu on edelleen koulu** – kiitos kuuluu vanhempainyhdistyksen kotikouluvuosille ja nyt Lapinjärven kunnan kanssa tehtävälle yhteistyölle. **Green Care** tulee olemaan jatkossakin osa Eskolan Kyläpalvelu Oy:n toimintaa ja sitä kautta myös koulun arkea. Vaikka Palveleva Yhteisö -hanke on ollut kolmen vuoden aikana tavalla tai toisella mukana kaikissa edellä mainituissa saavutuksissa, **kyläläisten panostus** omien palveluidensa tuottamiseksi ja koko kylän kehittämiseksi on ollut varsinainen voima toimenpiteiden takana. Ilman sitä hankkeella ei olisi ollut minkäänlaisia onnistumisen edellytyksiä.

8.2 Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Loppuraportissa on **vihreällä painettuna** ne kehittämiskohdat ja päätelmät, joita hanketyöntekijä on nostanut erityisesti esille. Kyläpalveluiden opastuskeskuksen laajennuttua Eskolan kehityshistorian esittelystä laajemmaksi kokonaisuudeksi, se vaatii aivan oman jatkohankkeensa. **Opastava Yhteisö -hankkeen** hakemus lähetettiin Rieska-Leaderille keväällä 2018 ja alustavasti on saatu vihreää valoa sen toteuttamiseksi. Eskolan Kyläyhdistys ry jatkaa Palveleva Yhteisö -hankkeessa aloitettua työtä omalla riskillä välittömästi kyseisellä jatkohankkeella. Seuraavassa listassa ovat yhteenvetona ne toimenpiteet, joita hanke kehottaa kylällä tehtäväksi. Opastava Yhteisö -hankkeen tärkeimmät tehtävät ovat listassa lihavoituna.

- Green Caren ja elinikäisen oppimisen tuominen seniorikerhoon
- kirjastotoiminnan kehittäminen samalla opastuskeskuksen kanssa, remontin valmistuttua
- Soiten tilanteen vakiinnuttua kuntouttavan työtoiminnan laajentaminen
- **kyläpalvelutoimiston jatkon varmistaminen**
- kylän postipalveluiden vähittäinen laajentaminen
- sähköisten neuvontapalveluiden kehityksen seuraaminen ja mahdollinen hyödyntäminen
- museotoiminnan kehittäminen, reittisivuston markkinointi
- talkootyön pilkkominen hallittaviin kokonaisuuksiin, talkootyölistojen tehokas käyttö
- uusien tapahtumien kehittäminen esimerkiksi siten, että ne lanseerataan olemassa olevien yhteyteen
- vapaaehtoistyöntekijöitä myös muualta kuin Espanjasta, kansainvälisyyden lisääminen
- kyläturvallisuusasiat www-sivuille ja kyläläisten tietoon ja käyttöön
- **opastuskeskuksen jatkokehittäminen laajaksi, valtakunnallisesti ja kansainvälisestikin kiinnostavaksi kohteeksi**
- Green Care -toiminnan näkyvyyden parantaminen päivähoitossa sekä käyttöönotto myös muissa kylän toiminnoissa
- koulukokeilun seuranta ja koulunkäynnin vakiinnuttaminen Eskolassa
- Eskola Kyläpalvelu Oy:n markkinointialueen laajentaminen
- Palse-portaalin hyödyntäminen
- viikonloppupalveluiden mahdollinen laajentaminen kysynnän mukaan
- **opastuskeskuksen palvelutarjottimen yhdistäminen olemassa oleviin tapahtumapaketteihin**
- yhteiskunnallisen yrittäjyyden sanoman esille tuominen ja tarvittaessa merkin hakeminen
- **Eskolan yritysten ja yhdistysten välisen yhteistyön parantaminen entisestään**

9. YHTEENVETO

Eskola sai osakseen Palveleva Yhteisö -hankkeen alla mitä ihmeellisimpiä **yhteensattumia ja onnenpotkuja**. Tällaisia olivat mm. Maailmankylä -viikonloppu, Eero Uusitalon arkiston vastaanotto, Lapinjärven löytyminen koulu yhteistyön kumppaniksi sekä tietenkin Vuoden kylä -titteli. Toki ankaraa työtä tehtiin hartiavoimin, ja siitä suurin osa liittyi valitettavasti **byrokraatiaan ja suomalaisen normikulttuurin tahkuteen**. Hanketyöntekijä toimi usein välittäjänä eri osapuolten välillä ja teki pohjatyötä päätöksenteon tueksi. Kylissä päätöksenteko ja toiminta on ketterää, mutta yritysmaailmassa ja kunnallisessa yhteistyössä tarvitaan tarkkuutta säädösten täyttämisen suhteen. Pioneerin paikka on suurennuslasin alla, eivätkä kaikki toivo menestystä sille, joka tekee asiat toisin. Voidaan kuitenkin nähdä, että eskolalaisten periksi antamaton asenne on saanut välillä järkähtämättömiltä vaikuttavat virkamiehet antamaan hiukkasen periksi. Suomeen tarvitaan enemmän rohkeaa kokeiluasennetta. Malli, jossa kansalaisia johdetaan ylhäältä alaspäin, ei toimi enää nykyisen kaltaisessa yhteiskunnassa. **Paikallis- ja asukaslähtöinen kehittäminen on kestävä, tehokasta ja tasa-arvoista. Se on myös resurssi, jota ei ole varaa hukata.** Moni kylä on samassa pisteessä, missä Eskola oli viisi vuotta sitten. Eskolalla on ollut mahdollisuus neuvoa useita eri kylä joko suoraan tai eri hankkeiden kautta Palveleva Yhteisö -hankkeen myötä, ja tämä tulee jatkumaan

kyläpalveluiden opastuskeskuksen kautta. On hienoa, ettei jokaisen kylän tarvitse aloittaa alusta, vaan **voi ottaa oppia toisen kylän kokemuksista**.

Kannuksen kaupungin ja Eskolan välit ovat kehittyneet viime vuosina positiiviseen suuntaan. **Yhteistyömahdollisuuksia on lukemattomia** ja niiden kautta kaupunki voi avata aivan uusia ovia ja päästä osalliseksi siitä nosteesta, mistä Eskola on saanut nauttia. Vaikka hyviä, toimivia yhteistyökuvioita on jo olemassa, niissä on vielä kehittämisen varaa. Aktiivinen yhdessä toimiminen ratkaisee pahimmatkin kiistat, eikä menneisyyden saa antaa liikaa vaikuttaa tuleviin suunnitelmiin. Ihmisten osallistaminen heitä koskeviin päätöksiin ja aito kuunteleminen rakentavat siltoja. Eskolassa, kuten muullakin Kannuksessa, toivotaan koko kaupungin menestystä.

Mikään kylä tuskin haluaa ehdoin tahdoin ryhtyä omien palveluidensa tuottajaksi – ihannetilanteessa kunnalliset palvelut ja perinteiset yritykset säilyisivät. Kuitenkin siinä tapauksessa, jos kunnalla ei ole mahdollisuutta kyseisiä palveluita tarjota, sen kannattaa tukea kylä- ja muiden yhteisöjen oma-aloitteisuutta ja olla siitä ylpeä – ehkäpä jopa ottaa oppia. **Paikalliskulttuurin nostaminen ”vientivaltiksi” ja toiminnan pohjaksi on sellainen asia, mistä moni voisi ottaa mallia Eskolasta.** Hanketyöntekijän lukuisilla esiintymismatkoilla kulutetusta diasarjasta löytynee se tärkein neuvo, mikä Eskolalla on antaa, ja se sopii myös tämän raportin loppukaneetiksi.

OMISTA LÄHTÖKOHDISTA LUODUT PALVELUT – NIITÄ EI VOI KUKAAN TEHDÄ PAREMMIN TAI VIEDÄ POIS!

10. ALLEKIRJOITTAJAT JA PÄIVÄYS

Eskolassa 31.10.2017

Miia Tiilikainen, hanketyöntekijä

Tarja Haapalehto-Junkala
puheenjohtaja, Eskolan Kyläyhdistys ry

Päivi Hintikka
ohjausryhmän puheenjohtaja